

תפסיר רס"ג

דהד ללל ללל ללל
לכנחת שבת ושני וחמישי

יב א) אד' קאל אללה
לאברם. אמין מן ארצ'ך
ומולדך ובית אביך. אלי
אלפלד אלדי אוריד: ב) ואצנע
מנד אמה כפירה. ואבארך
פיד. ואעצ'ם אסמך. ותפון
ברפה: ג) ואבארך מבארךך.

יב א ויאמר יהוה אל-
אברם לך-לך מארצך
וממולדתך ומבית אביך
אל הארץ אשר אראנך:
ואמר יי לאברם. איזל לך. מארעך

ומילדותך ומבית אבך. לארעא דאחזינך: ב ויאעשך לגוי
גדול ואברכך ואגדלה שמך והיה ברכה:
ואעבדך לעם סג' ואברכך. וארבי שמך. ותהי מברך:
ג ואברכה מברכך ומקללך אאר ונברכו בך
כל משפחת האדמה: ואברך מברךך. ומלטטך אלוט.

— רס"י —

ואגדלה שמך וזה שאומרים אלהי יעקב. יכול
יהיו חותמין בכלן, תלמוד לומר והיה ברכה,
בך חותמין ולא בהם: מארצך. והלא כבר
יצא משם עם אביו ובא עד לחרן, אלא כך
אמר לו התרחק עוד משם וצא מבית אביך:
אל הארץ אשר אראך. לא גלה לו הארץ
מיד, כדי לחבבה בעיניו, ולתת לו שכר על
כל דבור ודבור. פיוצא בו (נראשית כז ז) את
בך את יחידך אשר אהבת את יצחק, פיוצא
בו (כז ז) על אחד ההרים אשר אמר אליך,
פיוצא בו (יוט ג ז) וקרא עליך את הקריאה
אשר אנכי דובר אליך: ג ונברכו בך כל
משפחת האדמה. יש אנדות רבות, וזהו
פשוטו אדם אומר לבנו תהא פאברךם, וכן
כל ונברכו בך שבמקרא, וזה מוכיח (נראשית
מח ט) בך יברך ישראל לאמר ישימך אלהים

יב 6 לך לך. להנאתך ולטובתך, ושם אעשך
לגוי גדול, וכאן אי אתה זוכה לבנים. ועוד
שאוידע טבעך בעולם: ז ויאעשך לגוי גדול.
לפי שהדרך גורמת לשלשה דברים ממעטת
פריה ורביה, וממעטת את הממון, וממעטת
את השם, לך הזקק לשלש ברכות הללו
שהבטיחו על הבנים, ועל הממון, ועל השם.
(וזהו ואגדלה שמך, הריני מוסיף אות על
שמך, שעד עכשיו שמך אברם מכאן ואלף
אברהם, ואברהם עולה רמ"ח כנגד איבריו
של-אדם): ואברכך. בממון: והיה ברכה.
הברכות נתנות בידך, עד עכשיו היו בידי
ברכתי את אדם ואת נח ואותך, ומעכשיו
אתה תברך את אשר תחפוץ. דבר אחר
ואעשך לגוי גדול זהו שאומרים אלהי
אברהם, ואברךך זהו שאומרים אלהי יצחק,

תפסיד רס"ג

וַיִּתְּבָרְכוּן בְּדִילְךָ כֹּל זֹרְעֵי אֲרָעָא:

וַיִּלְךָ אַבְרָם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר

אֵלָיו יְהוָה וַיִּלְךָ אִתּוֹ לֹט

וְאַבְרָם בֶּן־חַמֶּשׁ שָׁנִים

וְשִׁבְעִים שָׁנָה בְּעֵצָתוֹ

מִחֶרֶן: וְאִזְל אַבְרָם. כְּמָא דְמַלְלִיל

עַמִּיָּה יי. וְאִזְל עַמִּיָּה לֹט. וְאַבְרָם. בַּר

שִׁבְעִין וְחַמִּישׁ שָׁנִין. בְּמַפְקִיָּה מִחֶרֶן:

וַיִּקַּח אַבְרָם אֶת־שָׂרִי

אִשְׁתּוֹ וְאֶת־לֹט בֶּן־אָחִיו וְאֶת־כָּל־רְכוּשָׁם

אֲשֶׁר רָכְשׁוּ וְאֶת־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־עָשׂוּ בְּחָרָן

וַיֵּצְאוּ לִלְכֶת אֶרְצָה כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ אֶרְצָה כְּנָעַן:

וַדַּבֵּר אַבְרָם יַת שָׂרִי אֶתְתִּיָּה וַיֵּת לֹט בַּר אָחִיוֶיהָ. וַיֵּת כָּל קַנְיָנָהוֹן דְּקַנּוּ.

וַיֵּת נַפְשָׁתָא דְשַׁעֲבִידוֹ לְאוֹרִיתָא בְּחָרָן. וַנִּפְקוּ. לְמִזִּיל לְאַרְעָא דְכְּנָעַן.

וְאִתּוֹ לְאַרְעָא דְכְּנָעַן: וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאַרְץ עַד מְקוֹם

שָׁכֶם עַד אֵלּוֹן מוֹרָה וְהַכְּנַעֲנִי אִז בְּאַרְץ: וַעֲבַר

אַבְרָם בְּאַרְעָא. עַד אֶתֶר שָׁכֶם. עַד מִיִּשְׂר מוֹרָה. וַכְּנַעֲנָה בְּכַן

וְאֵלְעָן שְׂאֲתַמִּיד. וַיִּתְּבָאֲרָךְ
בְּךָ. גְּמִיעַ עֲשָׂאִיר אֶלְאַרְץ:
(ד) פְּמִצָּא אַבְרָם כְּמָא קָאֵל לֵה
אֶלְלָה. וּמִצָּא מְעָה לֹט. וְכַאֲן
אַבְרָם. אַבְן כִּמְס וְסַבְעִין סְנָה.
חִין כִּרְג מִן חֶרֶן: (ה) פְּאֶכִּיד
אַבְרָם שְׂרִי זִוְגָתָה וְלֹט אַבְן
אֶכִּיָּה. וְגְמִיעַ סְרַחְתָּם אֶלְדִּי
מְלֻכָּה. וְאַלְנָפּוּס אֶלְתִּי
אַכְתְּסַבּוּהָא פִי חֶרֶן. וְכִרְגוּ.
לְיִמְצִו אֶלְיִ בְּלָד כְּנַעַן. וְגָאוּ
אֶלְיָה: (ו) פְּטָאף אַבְרָם פִּי

• כס"י •

כַּאֲפָרִים וְכַמְנֶשֶׁה: כֵּ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחָרָן. וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאַרְץ. נְכַנְס לְתוֹכָה: עַד
שְׁהַכְּנִיסֵן תַּחַת כְּנָפֵי הַשְּׂכִינָה, אַבְרָהָם מְגִיר
אֶת הָאֲנָשִׁים, וְשָׂרָה מְגִירַת הַנָּשִׁים, וּמַעֲלָה
עֲלֵיהֶם הַכְּתוּב כִּאֲלוֹ עֲשָׂאוֹם. וּפְשׁוּטוֹ
שְׁל־מְקָרָא עֲבָדִים וְשִׁפְחוֹת שְׁקִנּוּ לָהֶם, כְּמוֹ
(סס לא 6) עֲשָׂה אֶת כָּל הַכְּבוֹד הַזֶּה, (כַּמִּד' כד יט)
וְיִשְׂרָאֵל עֲשָׂה חֵזֶל, לְשׁוֹן קוּנָה וְכוּנְס:

וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאַרְץ. נְכַנְס לְתוֹכָה: עַד
מְקוֹם שָׁכֶם. לְהַתְּפַלֵּל עַל בְּנֵי יַעֲקֹב כְּשִׁיבָאוּ
לְהִלָּחֵם בְּשָׁכֶם: אֵלּוֹן מוֹרָה. הוּא שָׁכֶם,
הָרְאָהוּ הַר גְּרִיזִים וְהַר עֵיבַל שְׁשָׁם קָבְלוּ
יִשְׂרָאֵל שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה: וְהַכְּנַעֲנִי אִז בְּאַרְץ.
הָיָה הוֹלֵךְ וְכוּבֵשׁ אֶת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מְזוֹרְעוֹ
שְׁל־שָׁם, שְׁבַחְלָקוּ שְׁל־שָׁם נִפְלָה בְּשַׁחְלָק נַח

תפסיר רס"ג

אלבֹּלֵד. אֵלֵי מוֹצֵעַ נֶאֱבָלוּס.
אֵלֵי מִרְגַּ מוֹרָה. וְאֶלְכַנְעַאנִיין
חִינִיד' (קרי: חִינְאֲדִין) פִּיה:
(ז) תִּים תִּגְלִי לֵה אֵלֵלֵה. וְקֹאֵל.
לְנִסְלֵךְ. אֵעֵטִי הַדִּיא אֶלְבֹּלֵד.
וּבְנֵא תִים מִדְּבַחָא. לֵלֵה
אֶלְמִתְגְּלִי לֵה: (ח) וְאַנְתְּקֵל מִן
תִּים אֵלֵי אֶלְגָּבֵל. מִן שְׂרָקִי בֵית
אֵל וּמִד תִּים כְּבֵאָה. בֵּית אֵל
מִן אֶלְמִגְרִב וְעִי מִן אֶלְמִשְׂרָק.
וּבְנֵא תִים מִדְּבַחָא לֵלֵה. וְדֵעֵא
בְּאַסְמָה: (ט) וְרַחֵל אֶבְרָם. כֹּל
מֵא מִד רַחֵל אֵלֵי אֶלְקַבְלָה:

בְּאַרְעָא: ^ז וַיֵּרָא יְהוָה אֶל-
אַבְרָם וַיֹּאמֶר לְזַרְעֲךָ אֶתֶן
אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת וַיְבִן שָׁם
מִזְבֵּחַ לַיהוָה הַנְּרָאָה
אֵלָיו: וְאַתְגְּלִי יי לְאַבְרָם. וַאֲמַר.
לְבִנְךָ. אֶתֵּינ יֵת אֶרְעָא הָדָא. וּבְנֵא תִמֵּן
מִדְּבַחָא. קָדָם יי דְּאַתְגְּלִי לִיָּה:
^ח וַיַּעֲתֵק מִשָּׁם הַהֲרָה
מִקְדָּם לְבֵית-אֵל וַיֵּט

אֶהְלֵה בֵּית-אֵל מִיָּם וְהָעִי מִקְדָּם וַיְבִן-שָׁם מִזְבֵּחַ
לַיהוָה וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה: וְאַסְתֵּלַק מִתִּמֵּן לְטוֹרָא.
מִמְדַּנְחָ. לְבֵית אֵל וּפְרַסִּיָּה לְמִשְׁפָּנִיָּה. בֵּית אֵל מִמְעַרְבָּא וְעִי מִמְדַּנְחָא.
וּבְנֵא תִמֵּן מִדְּבַחָא קָדָם יי. וְצִלִי בְּשֵׁמָא דִּיֵּי: ^ט וַיִּסַּע אַבְרָם
הַלּוֹךְ וְנִסּוּעַ הַנְּגַבָּה: וְנִטַּל אַבְרָם. אָזִיל וְנָטִיל לְדְרוֹמָא:

— כס"י —

נְמִצָּאָת בֵּית אֵל בְּמַעְרְבוֹ, וְהוּא שְׁנַאֲמַר בֵּית
אֵל מִיָּם: אֶהְלוֹ. אֶהְלֵה כְּתִיב, בְּתַחֲלָה נָטָה
אֶת אֶהֱל אֶשְׁתּוֹ וְאַחַר כֵּן אֶת שְׁלוֹ: וַיְבִן שָׁם
מִזְבֵּחַ. נִתְנַבֵּא שְׁעֵתִידִין בְּנִי לְהַכְשֵׁל שָׁם עַל
עוֹן עֵכּוֹ וְהַתְּפַלֵּל שָׁם עֲלֵיהֶם: ^ט הַלּוֹךְ וְנִסּוּעַ.
לְפָרְקִים, יוֹשֵׁב כְּאֵן חֲדָשׁ אוֹ יוֹתֵר וְנִסּוּעַ מִשָּׁם
וְנוֹטָה אֶהְלוֹ בְּמִקּוֹם אַחַר, וְכֹל מִסְעָיו הַנְּגַבָּה

אֶת הָאָרֶץ לְבְנָיו, שְׁנַאֲמַר (כְּרַשִּׁיט יד יח) וּמִלְכִי
צָדֵק מְלַךְ שְׁלָם, לְפִיכֵן (פְּסוּק ז) וַיֹּאמֶר ה' אֵל
אַבְרָם לְזַרְעֲךָ אֶתֶן אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת, עֲתִיד
אֲנִי לְהַחְזִירָהּ לְבְנֵיךָ שְׁהֵם מוֹרְעוּ שְׁלִשָׁם:
וַיְבִן שָׁם מִזְבֵּחַ. עַל בְּשׁוּרְת הַיָּרְעֵ וְעַל
בְּשׁוּרְת אָרֶץ יִשְׂרָאֵל: ^ח וַיַּעֲתֵק מִשָּׁם. אֶהְלוֹ:
מִקְדָּם לְבֵית אֵל. בְּמִזְרָחָה שְׁלִבֵּית אֵל.

זֶלֶק הַדְּקוּק: ^ח מִקְדָּם. בְּקִצַּת סְפָרִי תִימֵן בְּתִבְרִי: וַיְבִן שָׁם מִזְבֵּחַ. כִּי לֹא
יָבֹאוּ בְּסְפָרִי סְפָרֵד שְׁנֵי פִשְׁטִין בְּתִיבָה אֵלָא אִם יֵשׁ אַחֲרֵיהָ אוֹת אַחַת אוֹ שְׁתֵּים קוֹדָם הַזֶּקֶף וְהִיא
מִלְרַע. וְכ"כ מִהֶרַם"ל:

תפסיד רס"ג

פ ויהי רעב בארץ וירד
 אברם מצרימה לגור שם
 כי כבד הרעב בארץ:
 והיה כפנא בארעא. ונחת אברם
 למצרים לאתותבא תמן. ארי תקיף
 כפנא בארעא: ויהי כאשר
 הקריב לבוא מצרימה
 ויאמר אל-שרי אשתו

(י) ת'ם כאן גוע פי אלבלד.
 פאנחדר אברם אלי מצר
 ליספן ת'ם. אד' אשתד אלגוע
 פי אלבלד: יא) פלמא קרב מן
 אלדכיל אלי מצר. קאל לשרי
 זוגתה. האנא אעלם. אנד
 חסנדי אלמנצ'ר: יב) אכיאף אן
 ראד אלמצריון. קאלו הד'ה
 זוגתה. קתלוני ואסתבקוד:
 יג) קולי אנתי אכיתי. לקבל אן
 יחסן אלי בסבבד. ותחיא נפסי

הנה-נא ידעתי כי אשה יפת-מראה את: והיה.
 כד קריב למיעל למצרים. ואמר לשרי אתתיה. הא כען ידענא. ארי
 אתתא שפירת חיזו את: והיה כי-יראו אתך
 המצרים ואמרו אשתו זאת והרגו אתי ואתך
 יחי: ויהי ארי יחזון יתיך מצראי. וימרון אתתיה דא. ויקטלון יתי
 ויתיך יקיימו: אמרי-נא אחתי את למען
 ייטב-לי בעבורך וחיתה נפשי בגללך: אימרי
 כען דאחת את. בדיל דייטב לי בדיליך. ותתקים נפשי בפתגמכי:

— כס"י —

ללכת לדרומה של-ארץ ישראל והוא לצד
 ירושלים שהיא בחלקו של-יהודה, שנטלו
 בדרומה של-ארץ ישראל הר המוריה שהיא
 נחלתו: ירעב בארץ. באותה ארץ לבדה,
 לנסותו אם יתרחק אחר דבריו של-הקדוש
 ברוך הוא שאמר לו ללכת אל ארץ כנען,
 ועכשיו משיאו לצאת ממנה: יא הנה נא
 ידעתי. מדרש אגדה עד עכשיו לא הכיר
 בה מתוך צניעות שבשניהם, ועכשיו על ידי

מעשה הכיר בה. דבר אחר מנהג העולם
 שעל ידי טורח הדרך אדם מתבזה, וזאת
 עמדה ביפיה. ופשוטו של-מקרא הנה נא
 הגיע השעה שיש לדאוג על יפיה, ידעתי זה
 ימים רבים כי יפת מראה את, ועכשיו אנו
 באים בין אנשים שחורים ומכוערים, אחיהם
 של-בושים, ולא הרגלו באשה יפה. ודומה לו
 (כחשית יט ז) הנה נא אדני סורו נא: יג למען
 ייטב לי בעבורך. יתנו לי מתנות:

תפסיר רס"ג

בגרידתך: יד) פלמא דכיל אברם
אלוי מצר. ראוי אלמצריון
אלאמראה. אנהא חסינה
גדא: טו) וראודה ריסא פרעון.
פמדחוא ענדה. ואכדית
אלוי מנולה: טז) ואחסן אלוי
אברם בסבבגא. וצאר לה גינם
ובקר וחמיר. ועביד ואמא.
ואתאן וגמאל: יז) פתואעד
אללה פרעון. בבלאיא עצימה
ואלה. בסבב שרי זוגה
אברהם: יח) פדעא פרעון

ויְהִי כְּבֹא אֲבָרָם מִצְרִימָה וַיִּרְאוּ הַמִּצְרִים אֶת־הָאִשָּׁה כִּי־

יִפְּהָ הִוא מְאֹד: וְהָוּהּ. כַּד עָל אֲבָרָם לְמִצְרַיִם. וַחֲזוּ מִצְרָאִי יֵת אֶתְתָּא.

אַרִי שְׁפִירָא הִיא לַחֲדָא: טו) וַיִּרְאוּ אֶתְהָ שְׂרֵי פִרְעָה וַיְהַלְלוּ אֶתְהָ אֶל־פִּרְעָה וַתִּקַּח הָאִשָּׁה בֵּית פִּרְעָה: וַחֲזוּ יֵתהּ

רבבכי פרעה. ושבחו יתה לפרעה. ואדברת אתתא לבית פרעה:
טז) ולאברם היטיב בעבורה ויהי לו צאן ובקר
וחמרים ועבדים ושפחת ואתנת וגמלים:
ולאברם אוטיב בדילה. והוּו ליה עאן ותורין וחמרין. ועבדין ואמהן.
ואתנן וגמלין: טז) וינגע יהוה | את־פרעה נגעים
גדלים ואת־ביתו על־דבר שרי אשת אברם:
ואיתי יי על פרעה. מכתשין רבבין ועל אַנְש בֵּיתִיהּ. על עִסְק שְׂרֵי
אתת אברם: טז) ויקרא פרעה לאברם ויאמר

— כס"י —

יד ויהי כבוא אברם מצרימה. הנה לו לומר כבואם מצרימה, אלא למד שהטמין אותה בתבה ועל ידי שתבעו את המכס פתחו וראו אותה: טו) ויהללו אותה אל פרעה. הללוה ביניהם לומר הגונה זו למלך:
טז) ולאברם היטיב. פרעה בעבורה. [נתן לו מתנות]: יז) וינגע ה' וגוי. במפת ראתן לקה, שהתשמיש קשה לו: ואת ביתו. כתרגומו ועל אַנְש בֵּיתִיהּ (ומדרשו לרבות כותליו ועמודיו וכליו): על דבר שרי. על פי זלק הדקדוק: טו) ויהללו. השוא שבלמ"ד נח כי אין געיא בה"א בכל ספרי תימן:

תפסיד רס"ג

באברם. וקאל לה. מא ד'א צנעת בי. ולם לם תכ'ברני. אנהא ווגתך: יט) לם קלת הי אכתי. חתי אתכ'דתהא לי ווגה. ואלאן. הודיא ווגתך כ'דהא ואמין: כ) פוכל עליה פרעון קומא. בדר'קו בה. ובזוגתה וכל מאלה:

יג א) פצעד אברם מן מצר. הו וזוגתה וכל מאלה. ולוט מעה אלוי אלקבלה: ב) ואברם עצים

מה-זאת עשית לי למה
לא-הגדת לי כי אשתך
הוא: וקרא פרעה לאברם. ואמר. מא
דא עבדת לי. למא לא חוית לי. ארי
אתך היא: יט) למה אמרת
אחתי הוא ואקח אתה לי
לאשה ועתה הנה אשתך
קח ולך: למא אמרת אחת היא.

ודברית יתה. לי לאתו. וכען. הא אתך דבר ואיזיל:
ב) ויצו עליו פרעה אנשים וישלחו אתו
ואת-אשתו ואת-כל-אשר לו: ופקיד עלוהי. פרעה
גוברין. ואלויאו יתיה. וית אתתיה וית כל דליה: יג) ויעל
אברם ממצרים הוא ואשתו וכל-אשר-לו
ולוט עמו הנגבה: וסליק אברם ממצרים. הוא. ואתתיה וכל
דליה. ולוט עמיה לדרומא: ב) ואברם כבד מאד במקנה

— כש"י —

דבורה, אומרת למלאך הך והוא מכה: יג) ויעל אברם וגוי הנגבה. לבא לדרומה
של-ארץ ישראל כמו שאמור למעלה (פסוק ט)
הלך ונסוע הנגבה, להר המוריה, ומכל
מקום פשהוא הולך ממצרים לארץ כנען
מדרום לצפון הוא מהלך, שארץ מצרים
בדרומה של-ארץ ישראל, כמו שמוכיח
במסעות ובגבולי הארץ: ב) כבד מאד. טעון
בתרגומו ואלויאו:

תפסיר רס"ג

גָּדָא. בַּאֲלִמְאֻשִׁיהּ. וְאִלְפָצִיָּהּ
וְאִלְדִּיָּהּ: (ג) וּמְצִיאָא פִּי
מְרֵאֲחֵלָה. מִן אֲלִקְבֵלָה אֵלָי
בֵּית אֵל. אֵלָי אֲלִמְוִצִיעַ. אִלְדִּי
כַּאן תִּים כִּיבֵאָה פִּי אֲלֵאֲבִתְדָא.
בֵּין בֵּית אֵל וּבֵין עֵי: (ד) אֵלָי
מוֹצִיעַ אֲלִמְדִּבְתָּ. אִלְדִּי צִנְעָה
תִּים אֲוֵלָא. פְּדֵעָא תִים. אֲבֵרִם
בְּאֵסִם אֲלֵלָה: (ה) וְאִצִּיאָא לְלוֹט.
אֲלִסְאִיר מֵע אֲבֵרִם. כַּאן גִּנְם
וּבְקָר וְאֲכִיבִיָּה: (ו) וְלֹם יִחְמֵלְהֵמָא

בְּכֶסֶף וּבְזָהָב: וְאֲבָרִם תִּקְוֶיָּהּ
לְחֻדָּא. בְּבַעֲרָא. בְּכֶסֶף וּבִדְהָבָא:
וַיֵּלֶךְ לְמִסְעָיו מִנְּגֵב וְעַד-
בֵּית-אֵל עַד-הַמְּקוֹם אֲשֶׁר-
הָיָה שֵׁם אֵהֱלָה בְּתַחֲלָה
בֵּין בֵּית-אֵל וּבֵין הָעֵי: וְאֵזֶל
לְמִטְלָנוּהִי. מְדֻרְוּמָא וְעַד בֵּית אֵל. עַד
אֲתָרָא. דְּפִרְסִיָּה תַמָּן לְמִשְׁכְּנֵיהּ

בְּקַדְמֵיתָא. בֵּין בֵּית אֵל וּבֵין עֵי: ד
אֲשֶׁר-עָשָׂה שֵׁם בְּרֵאשֵׁנָה וַיִּקְרָא שֵׁם אֲבָרִם
בְּשֵׁם יְהוָה: לְאַתֵּר מִדְּבָחָא. דְּעַבְדַּת תַּמָּן בְּקַדְמֵיתָא. וְצִלִּי תַמָּן.
אֲבָרִם בְּשֵׁמָא דֵּי: **(שְׁלִישִׁי)** ד
אֶת-אֲבָרִם הָיָה עֲאֵן-וּבְקָר וְאֵהֱלִים: וְאִף לְלוֹט.
דְּאֵזֶל עִם אֲבָרִם. הוּוּ עֵן וְתוֹרִין וּמִשְׁכְּנֵי: ד
הָאָרֶץ לְשֶׁבֶת יַחְדוֹ כִּי-הָיָה רְכוּשָׁם רָב וְלֹא

— כ"ט —

משאות: ג וילך למסעיו. פשחור ממצרים
לארץ כנען הנה הולך ולן באכסניות שלן
בהם בהליכתו למצרים. למדך דרך ארץ
שלא ישנה אדם מאכסניא שלו. דבר אחר
בחזרתו פרע הקפותיו: מנגב. ארץ מצרים
בדרומה של-ארץ כנען: ד אשר עשה שם
בראשנה ויקרא שם. ואשר קרא שם
זלק הדקדוק: ג אשר הנה שם אהלה. ה"א דהיה מלעיל: ה וגם ללוט. הגימ"ל בדרכן: הנה
צאן. תיבת היה מלרע:

תפסיד רס"ג

אלבלד אן יקימא גמיעא. אד' כאן סרחה'מא פתי'רא. ולם יטיקא אן יקימא גמיעא: (ז) וכאנת כ'צומה. בין רעא מאשיה' אברם. ובין רעא מאשיה' לוט. ואלכנעאנין ואלפרזיין. היניד' (קרי: חינואדין) מקימין פי אלבלד: ח) חתי קאל אברם ללוט. לא תפון כ'צומה ביני ובינד. ולא בין רעאתי ורעאתך. לאנא קום די קראבה: ט) אלא אן גמיע אלבלד בין ידיך. אנפרד עני.

יכלו לשבת יחדו: ולא סוברת יתהון. ארעא למתב פחדא. ארי הוה קנינהון סגי. ולא יכלו למתב פחדא: ויהי ריב בין רעי מקנה אברם ובין רעי מקנה לוט והכנעני והפרזי אז ישב בארץ: והות מצותא. בין רען בעיריה דאברם. ובין רען בעיריה דלוט. וכנענאה ופרזאה. בכן יתיב בארעא: ויאמר אברם

אל-לוט אל-נא תהי מריבה ביני ובינד ובין רעי ובין רעיך פי-אנשים אחים אנחנו: ואמר אברם ללוט. לא כען תהי מצותא בינא ובינד. ובין רעותי ובין רעותך. ארי גוברין אחין אנחנא: הלא כל-הארץ לפניך הפרד נא מעלי אם-השמאל ואימנה ואם-הימין ואשמאילה: הלא כל ארעא קדמד. אתפרש

— כ"י —

ויהי ריב. לפי שהיו רועים של-לוט רשעים ומרעים בהמתם בשדות אחרים, ורועי אברם מוכיחים אותם על הגול, והם אומרים נתנה הארץ לאברם, ולו אין יורש, ולוט יורשו, ואין זה גול, והכתוב אומר והכנעני והפרזי אז ישב בארץ ולא זכה בה אברם עדיין: זולק הדקדוק: וואשמאילה. תרגום שלנו ואצפנך, פירוש בעל כרחך. שכל כוונת אברהם לילך לדרום שהוא הימין. וכ"כ רבינו בחיי ושל"ה שכן הוא בנוסחאות מדוקדקות וכ"כ בספר עיר גבורים:

תפסיר רס"ג

אמא יסרה פאתיאמן. ואמא
ימנה פאתיאסר: י) פרפע לוט
עינאה. וראי גמיע מרג
אלארדן. אן פלה סקי. קבל אן
יהלך אללה סדום ועמורה.
כגנאן אללה פארץ מצר.
אלי אן תגי אלי זגר:
יא) פאכ'תאר לה לוט. גמיע
מרג אלארדן. ורחל מן
אלמשרק. ואנפרד כל אמר ען
אכיה: יב) אברם אקאם פי

כען מלותי. אם את לצפונא אנא
לדרומא. ואם את לדרומא ואצפנד:
וּיִשָּׂא לֹוט אֶת-עֵינָיו
וַיֵּרָא אֶת-כָּל-כְּבֹד הַיְרֵדִין
כִּי כָּלָה מִשְׁקָה לִפְנֵי
שַׁחַת יְהוָה אֶת-סְדוֹם
וְאֶת-עַמּוֹרָה כִּגְן-יְהוָה
בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֵבֶה צֶעֶר:

וזקף לוט ית עינוהי. וחזא ית כל מישר ירדנא. ארי כולה בית שקיא.
קדם חבלות יי. ית סדום וית עמרה. כגנתא דיי פארעא דמצרים. מטי
צער: יא) ויבחר-לו לוט את כל-כבוד הירדן ויסע
לוט מקדם ויפרדו איש מעל אחיו: ובחר ליה לוט.
ית כל מישר ירדנא. ונטל לוט בקדמיתא. ואתפרשו. גבר מלות
אחוהי: יב) אברם ישב בארץ-כנען ולוט ישב
בערי הכפר ויאהל עד-סדם: אברם יתיב פארעא

— רס"י —

ומדרש אגדה דורשה לגנאי, על שהיו שטופי
זמה בחר לו לוט בשכונתם במסכת הוריות
(י"ג): יא) כפר. מישור, כתר גומו: מקדם. נסע
מאצל אברם והלך לו למערבו של-אברם,
נמצא נוסע ממזרח למערב. ומדרש אגדה
הסיע עצמו מקדמונו של-עולם אמר אי
אפשי לא באברם ולא באלהי: יב) ויאהל.

ואשמאילה אשמאיל את עצמי. ואם תאמר
היה לו לנקד ואימינה, כך מצינו במקום אחר
(ט"ז יד יט) אם אש להמין ואין נקוד להימין:
יבי כלה משקה. ארץ נחלי מים: לפני
שחת ה' את סדום ואת עמורה. היה
אותו מישור: כגן ה'. לאילנות: פארץ
מצרים. לזרעים: באבה צער. עד צער.

זלק הדקדוק: לפני שחת יי, תרגום שלנו קדם חבלות יי. תרגם כן שלא ליחס הפורענות
אליו ית' עצמו שהוא הוא הפועל כי אם הרעה שעשה היא הפועלת כמאמר הנביא תיסרך
רעתך. וכך כתוב כי גמול ידיו יעשה לו, לא אמר יעשה לו בפת"ח. וכן נמי מתרגם גם הדפוס
לקמן פרשת וירא ויהי בשחת, בחבלות. ואין לחוש לגידוף דהא כתיב אחריו ית קרוי. ומה
שהזכיר השם, להגיד כי גזירתו ית' היא:

תפסיד רס"ג

בלד כנעאן. ולוט. אקאם פי קרי אלמרג. וכיים אלי סדום: יג) ואהל סדום. אשראר כיאטיין. ללה גרא: יד) תם קאל אללה לאברם. בעד מא פארקה לוט. ארפע עיניך ואנציר. מן אלמוצע אלדי אנת תם. שמאלא וגנובא ושרקא וגרבא: טו) אן גמיע אלארץ. אלתי תראהא לך אעטיהא. ולנסלך אלי אלדהר: טז) ואציר נסלך פתראב אלארץ. חתי אן אמכן

דכנען. ולוט. יתיב בקרוי מישרא. ופרס עד סדום: יג) ואנשי סדם רעים וחטאים ליהוה מאד: ואנשי סדום. בישין בממונהון וחייבין בגויתהון. קדם יי לחדא: יד) ויהוה אמר אל-אברם אחרי הפרד-לוט מעמו שא נא עיניך וראה מן המקום אשר-אתה שם צפנה ונגבה

וקדמה וימה: ויי אמר לאברם. בתר דאתפרש לוט מעמיה. זקוף כען עינך וחזי. מן אתרא דאת תמן. לצפונא ולדרומא ולמדנחא ולמערבא: טו) כי את-כל-הארץ אשר-אתה ראה לך אתננה ולזרעה עד-עולם: ארי ית כל ארעא. דאת חזי לך אתננה. ולבנד עד עלמא: טז) ושמת י את-זרעה כעפר הארץ אשר | אם-יוכל איש למנות את-עפר הארץ גם-זרעה ימנה: ואשוי ית בנד סגיאין כעפרא דארעא. כמא דלית אפשר לגבר. לממני ית עפרא

— רס"י —

נטה אהלים לרועיו ולמקנהו עד סדום: יודעים רבונם ומתכוננים למרוד בו: יד אחרי יג ואנשי סדום רעים. ואף על פי כן לא נמנע לוט מלשבון עמהם. ורבתינו למדו מכאן (משלי י ז) שם רשעים ירקב: רעים. בגופם: וחטאים. בממונם: להי מאד. לא ימנה:

שמון המור (י) שא נא. יש להפריד הדבקים דלא לישתמע שגא.

תפסיר רס"ג

אנסאן. אן יחצי תראב
אלארץ. פנסלך איצא יחצא:
(ז) קם פאמש פי אלארץ.
טולהא וערצ'הא. פאני לך
אעטיהא: (ח) פכיים אברם.
וגא ואקאם. פי מרג ממרא
אלדי פי חברא. ופנא תים
מדבחא ללה: יד א תים פאן
פי איאם אמרפל מלך
אלשינור. אריוך מלך אלסר.
כדרלעמר מלך כזסתאן ותדעל
מלך אלאמם: ב) אנאם חארבו.
ברע מלך סדום. וברשע מלך
עמורה. שנאב מלך אדמה.

דארעא. אף בנד לא יתמנון: ד קום
התהלך בארץ לארבה
ולרחבה פי לך אתננה:
קום הליך בארעא. לאורבה ולפותיה.
ארי לך אתננה: דה ויאהל אברם
ויבא וישב באלני ממרא
אשר בחברון ויבן-שם
מזבח ליהוה: ופרס אברם.
ואתא. ויתיב. במישרי ממרא דבבחרון.
ובנא תמן מדבחא קדם יי: פ

ספר בראשית
תימן

יד א ויהי בימי אמרפל
מלך-שנער אריוך מלך אלסר כדרלעמר
מלך עילם ותדעל מלך גוים: והוה. ביומי אמרפל
מלכא דבבל. אריוך מלכא דאלסר. כדרלעמר מלכא דעילם. ותדעל
מלכא דעממי: ב עשו מלחמה את-ברע מלך סדום
ואת-ברשע מלך עמורה שנאב | מלך אדמה

— רס"י —

יח ממרא. שם אדם: דה א אמרפל. הוא והמליכו איש עליהם ושמו תדעל: ב ברע.
נמרוד שאמר לאברהם פול לתוף כבשן רע לשמים ורע לבריות: ברשע. שנתעלה
האש: מלך גוים. מקום יש ששמו גוים, על ברשעו: שנאב. שונא אביו שבשמים:
שם שנתקבצו שמה מכמה אמות ומקומות שמאבר. שם אבר לעוף ולקפוץ ולמרוד

זולק הדקדוק: ויאהל אברם ויבא וישב. בכל התיגאן ויבא בתביר לא בדרגא. וכ"כ רמ"ל
ז"ל וכ"ה בירושלמיים:

תפסיר רס"ג

וּשְׁמַאֲבַר מֶלֶךְ (כ' צביים)

צְבוֹיִם וּמֶלֶךְ בַּלַּע הַיֵּאֲ-

צֶעֶר: עֲבָדוּ קִרְבָּא. עִם בְּרַע מִלְכָּא

דְּסָדוּם. וְעִם בְּרַשַׁע מִלְכָּא דְעֵמּוּרָה.

שְׁנָאָב מִלְכָּא דְאֲדָמָה. וּשְׁמַאֲבַר מִלְכָּא

דְּצְבוֹיִם. וּמִלְכָּא דְבַלַּע הַיֵּאֲ צֶעֶר:

כָּל-אֱלֹהֵי חֲבֵרוֹ אֶל-עֶמְק

הַשָּׂדִים הוּא יָם הַמֶּלַח: כָּל אֱלֵינִי אֶתְכַנְּשׁוּ. לְמִישַׁר חֻקְלֵי־אֱלֹהִים.

הוּא אֲתֵר יָמָא דְמִלְחָא: דְּשִׁתִּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה עֲבָדוּ

אֶת-כְּדָרְלַעְמָר וְשִׁלְשׁ-עֶשְׂרֵה שָׁנָה מֵרָדּוּ: תַּרְתָּא

עֶסְרֵי שָׁנִין. פְּלַחוּ יַת כְּדָרְלַעְמָר. וְתַלְתַּת עֶסְרֵי שָׁנִין מֵרָדּוּ:

וּבְאַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה בָּא כְּדָרְלַעְמָר

וְהַמְּלָכִים אֲשֶׁר אִתּוֹ וַיִּכּוּ אֶת-רַפָּאִים

בְּעֶשְׂתַּרְתַּת קַרְנִים וְאֶת-הַזּוּזִים בָּהֶם וְאֶת

הָאִימִים בְּשׁוּה קַרִיתִים: וּבְאַרְבַּע עֶסְרֵי שָׁנִין אֶתָּא

— כ"ט —

בְּהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: בַּלַּע. שֵׁם הָעִיר: גְּעֶמְק

הַשָּׂדִים. כִּי שְׁמוֹ, עַל שֵׁם שְׁהִיּוּ בּוֹ שְׂדוֹת

הַרְבֵּה: הוּא יָם הַמֶּלַח. לְאַחַר זְמַן נִמְשַׁף

הַיָּם לְתוֹכּוֹ וְנִנְעָשָׂה יָם הַמֶּלַח. וּמִדְרַשׁ

אֲגֻדָּה אוֹמֵר שֶׁנִּתְבַּקְּעוּ הַצּוּרִים סְבִיבוֹתָיו

וְנִמְשְׁכוּ יְאֹרִים לְתוֹכּוֹ: דְּשִׁתִּים עֶשְׂרֵה

הַזּוּזִים. הֵם וּמְזֻמִּים:

זֶלֶק הַדְּקָדוּק: וְשִׁלְשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה מֵרָדּוּ. ז"ל הַרְד"ק בְּחֵלֶק הַדְּקָדוּק דְּפּוֹס קִטְן דְּר"ב סוּף

ע"א וז"ל וכן יבא עם המקף בחולם כשהמלה איננה זעירא ולא מלעיל ע"כ. הכא נמי דתיבת

ושלש לרע לכן באה בחולם:

תפסיר רס"ג

אלד"ן בעשתרות קרנים.
ואלד"קין אלד"ן פי הם.
ואלהיובין. אלד"ן פי שוה
קריתים: ו) ואלחורין אלד"ן פי
גבל אלשראה. אלי' מרג פארן.
אלד"ן פי טרף אלבריה: ז) ת"ם
רגעו וגאו. אלי' עין אלחכם הי
רקים. פקתלו. כל מן פאן פי
צ"אע אלעמאלקה. ואיצ"א
אלמורין. אלמקימין פי

כדרלעמר. ומלכיא דעמיה. ומחו ית
גבריא דבעשתרת קרנים. וית תקיפיא
דבהמתא. וית אימתני. דבשוה קריתים:

**וְאֶת-הַחֲרִי בְּהַרְרָם שְׁעִיר
עַד אֵיל פָּאָרְן אֲשֶׁר עַל-**

הַמְדָּבָר: וית חוראי דבטורא דשעיר.

עד מישר פארן. דסמיד על מדברא:

וַיֵּשְׁבוּ וַיֵּבְאוּ אֶל-עֵין

מִשְׁפַּט הוּא קֹדֶשׁ וַיָּבֹאוּ אֶת-כָּל-שְׂדֵה הָעַמְלָקִי

וְגַם אֶת הָאָמְרִי הַיֵּשֵׁב בְּחַצְצוֹן תָּמָר: ותבו. ואתו.

למישר פלוג דינא היא רקס. ומחו. ית כל חקל עמלקאה. ואף ית

אמוראה. דיתב בעין גדי: ח) **וַיֵּצֵא מֶלֶךְ-סֹדֶם וּמֶלֶךְ**

עַמֹּרָה וּמֶלֶךְ אֲדָמָה וּמֶלֶךְ צְבוּיִם (כ' צביים) **וּמֶלֶךְ**

— רס"י —

וּבְהַרְרָם. בהר שלחם: איל פארן. ז עין משפט הוא קדש. על שם
כתרגומו מישור. ואומר אני שאין איל לשון
מישור, אלא מישור של-פארן איל שמו.
ושל-ממרא אלוני שמו, ושל-ירדן כפר שמו.
ושל-שטים אביל שמו אביל השטים, וכן בעל
גד בעל שמו, וכלם מתורגמין מישור, וכל
אחד שמו עליו: על המדבר. אצל המדבר,
כמו (צמדזכר ז ס) ועליו מטה מנשה:

זולק הדקדוק: וּבְהַרְרָם שְׁעִיר. השוא שברי"ש נח כי אין מאריך בכל התיגאן. וראב"ע כתב
שהרי"ש דגש על משקל בדברם ומביאו ר"א הבחור בספר ההרכבה ד"ח ע"א ע"ש. וכתב עליו
וז"ל ואומר אני כי לפי זה היתה הה"א ראויה להנקד בקמ"ץ לתשלום הדגש שאין הרי"ש
מקבלת אותו. ויותר נכון להיותו שם ור"ל בהר שלהם והנפרד ממנו הָרַר בשש נקודות ותאמר
מן הָרַר בהררם כמו מן ארץ בארצם. ויש ספרים הרי"ש הראשונה בחטף פתח עכ"ל. וזו ראייה
גמורה שאין עליה תשובה דלספרים שלנו שאין הרי"ש בשוא פתח וגם אין מאריך בה"א א"כ
השוא נח ודו"ק:

תפסיר רס"ג

אלתפאף אלנכיל: ח) פכ'רג
מלך סדום ומלך עמורה. ומלך
אדמה ומלך צבויים. ומלך בלע
הי זג'ר. וצאפפודם לאלחרב.
פי עמק אלסדין: ט) מע
כדרלעמר מלך כזסתאן. ותדעל
מלך אלאמם. ואמרפל מלך
אלשינור. ואריוך מלך אלסר.
ארבעה מלוד לאלכ'מסה:
י) ועמק אלסדין. פיהא אבאר
תכ'רג חמרא. פחרב. מלך
סדום ועמורה ווקעו ת'ם.
ואלבאקיון הרבו אלי אלגבל:

בלע הוא צער ויערכו
אתם מלחמה בעמק
השדים: ונפק מלכא דסדום ומלכא
דעמורה. ומלכא דאדמה ומלכא
דצבויים. ומלכא דבלע היא צוער. וסדרו
עמהון קרבא. במישר חקליא: ט
את
כדרלעמר מלך עילם
ותדעל מלך גוים ואמרפל
מלך שנער ואריוך מלך

אלסר ארבעה מלכים את החמשה: עם
כדרלעמר מלכא דעילם. ותדעל מלכא דעממי. ואמרפל מלכא
דבבל. ואריוך מלכא דאלסר. ארבעה מלכין לקביל חמשא:
ועמק השדים בארת בארת חמר וינסו
מלך-סדם ועמרה ויפלו-שמה והנשאים
הרה נסו: ומישר חקליא. בירן בירן מסקן חמרא. וערקו.
מלכא דסדום ועמורה ונפלו תמן. ודאשתארו לטורא ערקו:

— כט"י —

וכפין שיצא זה מן החמר האמינו באברהם
למפרע: הרה נסו. להר נסו. הרה כמו להר,
כל תבה שצריכה למ"ד בתחלתה הטיל לה
ה"א בסופה. ויש חלוק בין הרה לההרה
שה"א שבסוף התבה עומדת במקום למ"ד
שבראשה, אבל אינה עומדת במקום למ"ד
ונקודה פת"ח תחתיה, והרי הרה כמו להר,
או כמו אל הר, ואינו מפרש לאיזה הר, אלא
שכל אחד נס כאשר מצא הר תחלה,

ט ארבעה מלכים את החמשה. ואף על פי
כן נצחו המועטים, להודיעך שגבורים היו,
ואף על פי כן לא נמנע אברהם מלרדוף
אחריהם: בארת בארת חמר. בארות
הרבה היו שם שנוטלין משם אדמה לטיט
של-בנין. ומדרש אגדה שהיה הטיט מגבל
בהם, ונעשה נס למלך סדום שיצא משם,
לפי שהיו באמות מקצתן שלא היו מאמינין
שנצל אברהם מאור כשדים מכבשן האש.

תפסיר רס"ג

(יא) פֶּאֶכְדִּיז גְּמִיעַ סְרַח סְדוּם ועמורה. וגְּמִיעַ טַעֲמָמָהּ ומְצִיץ: יב) וְאֶכְדִּיז לוֹט אֲבִן אֶכִּי אֲבָרַם וְסַרְחָהּ ומְצִיץ. וְהוּ מְקִים פִּי סְדוּם: יג) תִּים גָּא אֶלְפִלִּית. וְאֶכְבֵּר אֲבָרַם אֶלְעֲבָרָאֲנִי. וְהוּ מְקִים פִּי מֵרַג מְמָרָא אֶלְאֲמֹרֵי אֶכִּי אֲשָׁפֹל וְאֶכִּי עֵנֵר. וְהֵם דְּרִי עֵהָד אֲבָרַם: יד) פְּלָמָא סְמַע אֲבָרַם. אֲן קֵד סְבִי קְרִיבָה. גְּרִיד נְצִאָהָה אֶלְמֹלֹדִין פִּי בֵיתָה. תִּלְתִּי מֵאִיָּה וְתִמְאֵיָּה עֵשֶׂר.

וַיִּקְחוּ אֶת־כָּל־רֶכֶשׁ סְדוּם וְעֵמֶרָה וְאֶת־כָּל־אֲכָלָם וַיֵּלְכוּ: וּשְׁבוּ. ית כָּל קִנְיָא דְסְדוּם וְעֵמֶרָה. וְיָת כָּל מִיכְלֵהוּן וְאֶזְלוּ: וַיִּקְחוּ אֶת־לוֹט וְאֶת־רֶכֶשׁוֹ בֶּן אֶחָי אֲבָרַם וַיֵּלְכוּ: וְהוּא יֹשֵׁב בְּסְדוּם: וּשְׁבוּ ית לוֹט וְיָת קִנְיָיָה. בַּר אַחֵוּהִי דְאֲבָרַם וְאֶזְלוּ. וְהוּא יֵתִיב בְּסְדוּם: וַיֵּבֵא

הַפְּלִיט וַיֵּגֵד לְאֲבָרַם הָעֵבְרִי וְהוּא שֹׁכֵן בְּאֶלְנֵי מְמָרָא הָאֲמֹרִי אֶחָי אֲשָׁפֹל וְאֶחָי עֵנֵר וְהֵם בְּעֵלֵי בְרִית־אֲבָרַם: וְאֵתָא מְשִׁיבָא. וְחֵוֵי לְאֲבָרַם עֲבָרָה. וְהוּא שָׂרִי בְּמִישְׂרֵי מְמָרָא אֲמֹרָהָה. אַחֵוּהִי דְאֲשָׁפֹל וְאַחֵוּהִי דְעֵנֵר. וְאֲנוּן אֲנִשׁ קִנְיָיָה דְאֲבָרַם: וַיִּשְׁמַע אֲבָרַם כִּי נִשְׁבָּה אֶחָיו וַיִּרַק אֶת־חֲנִיכָיו יְלִידֵי בֵיתוֹ שְׁמֹנֶה עָשָׂר

— כס"י —

בְּעֵשְׂתָרוֹת קְרָנִים, תְּנַחֲוֹמָא (חוקת כס). וּמְדָרְשׁ בְּרֵאשִׁית רַבָּה (מז ט) זֶה עוֹג שְׁפֹלֵט מְדוֹר הַמְּבֹול, וְזֶהוּ מִיְתֵר הַרְפָּאִים שְׁנֵאֲמַר (ו ז) הַנְּפִלִים הָיוּ בְּאֶרֶץ יוֹגִי וּמִתְכַּוֵּן שְׁיִהְיֶה אֲבָרָהּ וַיִּשָּׂא אֶת שְׂרָה: הָעֵבְרִי. שְׁבָא מְעַבֵּר הַנְּהָר: בְּעֵלֵי בְרִית אֲבָרַם. שְׁפָרְתוּ עִמּוֹ בְרִית (דְּבַר אַחֵר שֶׁהִשְׂיָאוּ לוֹ עֵצָה עַל הַמִּילָה כְּמוֹ שְׁמִפּוֹרֶשׁ בְּמִקּוֹם אַחֵר): יד וַיִּרַק. כְּתַרְגוּמוֹ וְזָר, וְכֵן (ויקרא כו ג) וְהִרִיקֵתִי

וְכִשְׁהוּא נוֹתֵן ה"א בְּרֵאשִׁיה לְכַתּוּב הַהֵרָה אוֹ הַמְּדָבְרָה, פְּתוּרָנוּ כְּמוֹ אֶל הַהֵר אוֹ כְּמוֹ לְהַהֵר, וּמִשְׁמַע לְאוֹתוֹ הֵר הַיְדוּעַ וּמִפּוֹרֶשׁ בְּפִרְשָׁה: יב וְהוּא יֹשֵׁב בְּסְדוּם. מִי גְרַם לוֹ זֹאת, יִשְׁיבְתוּ בְּסְדוּם: יג וַיֵּבֵא הַפְּלִיט. [מְדָרְשׁוֹ] לְפִי פְּשׁוּטוֹ זֶה עוֹג שְׁפֹלֵט מִן הַמְּלֻחָמָה, וְהוּא שְׁכַתּוּב (דְּכִיִּס ג יא) כִּי רַק עוֹג נִשְׂאֵר מִיְתֵר הַרְפָּאִים, וְזֶהוּ נִשְׂאֵר שְׁלֵא הַרְגוּהוּ אֲמִרְפֵּל וְחִבְרִי כְּשֶׁהִכּוּ אֶת הַרְפָּאִים

זֶלֶק הַדְּקָדוּק: יד וְהוּא יֹשֵׁב בְּסְדוּם. בְּקִצַּת תִּיגָאן הַטְּפָחָא בְּתִיבַת וְהוּא:

תפסיר רס"ג

כדרלעמר. ואלמלודך אלדין
 מעה. אלי עמק שוה. הו מלעב
 אלמלך: יח) ומלפי צדק מלך
 דאר אלסלאם. אכרג לה
 טעאמא ושראבא. והו אמאם
 לאלטאיק אלעאלי: יט) פבארך
 עליה וקאל. יפון אברם
 מבארפא לאלטאיק אלעאלי.
 מאלך אלסמאואת ואלארץ:
 כ) ותבארך אלטאיק אלעאלי.
 אלדי אסלם אעדאך פי ידיך.
 ואעטאה אלעשר מן כל שי:
 כא) פקאל מלך סדום לאברם.

את כדרלעמר ואת-
 המלכים אשר אתו אל-
 עמק שוה הוא עמק
 המלך: ונפק מלפא דסדום
 לקדמותיה. בתר דתב. מלמחי ית
 כדרלעמר. וית מלביא דעמיה. למישר
 מפונא. הוא בית ריסא דמלפא:
 ומלפי צדק מלך שלם
 הוציא לחם ויין והוא כהן
 לאל עליון: ומלפי צדק מלפא דירושלם. אפיק לחים וחמר.

והוא משמיש קדם אל עלאה: יט) ויברכהו ויאמר ברוך
 אברם לאל עליון קנה שמים וארץ: וברכיה ואמר.
 בריך אברם לאל עלאה. דקניניה שמיא וארעא: כ) וברוך אל
 עליון אשר מגן צריך בידך ויתן לו מעשר
 מכל: וברוך אל עלאה. דמסר סנאך בידך. ויהב ליה חד מן עסרא
 מבולא: כא) (חמישי) ויאמר מלך-סדם אל-אברם

— רס"ג —

לחם ויין. כף עושים ליגיעי מלחמה, והראה
 לו שאין בלבו עליו על שחרג את בניו.
 ומדרש אנדה רמז לו על המנחות ועל
 הנסכים שיקריבו שם בניו: יט) קנה שמים
 וארץ. כמו (תהלים קלד ג) עשה שמים וארץ.
 על ידי עשיתן קנאן להיות שלו: כ) אשר מגן.
 אשר הסגיר, וכן (כושע יא ט) אמגנך ישראל:
 ויתן לו. אברם, מעשר מכל אשר לו לפי

עבודה זרה שעתידה להיות שם: י) עמק
 שוה. כף שמו כתרגומו למישר מפונא. פנוי
 מאילנות ומפל מכשול: עמק המלך. בית
 ריסא דמלפא. בית ריס אחר שהוא שלשים
 קנים. שהיה מיוחד למלך לשחק שם. ומדרש
 אנדה עמק שהשוו שם כל האמות והמליכו
 את אברהם עליהם לנשיא אלהים ולקצין:
 יח) ומלפי צדק. מדרש אנדה הוא שם בן נח:

תפסיר רס"ג

תִּן-לִי הַנֶּפֶשׁ וְהַרְבֵּשׁ קַח-

לְךָ: וְאָמַר מִלְכָּא דְסָדוּם לְאַבְרָם. הַב

לִי נַפְשָׁתָא וְקַנְיָנָא סָב לְךָ:

וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל-מֶלֶךְ

סָדָם הֲרַמְתִּי יָדִי אֶל-יְהוָה

אֵל עֲלִיּוֹן קִנְיָה שָׁמַיִם

וְאַרְצָן: וְאָמַר אַבְרָם לְמִלְכָּא דְסָדוּם.

אַרְיִמִית יָדִי בְּצִלוֹ קָדָם יי אֵל עֲלָאָה דְקַנְיָנִיָּה שָׁמַיָּא וְאַרְעָא:

כִּי אִם-מַחוּט וְעַד שְׂרוּף-נֶעַל וְאִם-אַקַּח מִכָּל-

אֲשֶׁר-לְךָ וְלֹא תֹאמַר אֲנִי הִעֲשֵׂרְתִּי אֶת-אַבְרָם:

אִם מַחוּטָא וְעַד עֲרַקְתָּ מִסָּנֵא. וְאִם אֶסָּב מִכָּל דְּלָךְ. וְלֹא תִימַר אֲנִי

עֲתִרִית יָת אַבְרָם: כִּי בְּלַעְדֵי רַק אֲשֶׁר אָכְלוּ הַנְּעָרִים

וְחִלְקֵי הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר הִלְכוּ אֵתִי עֲנֵר אֲשֶׁכַּל

וּמִמָּרָא הֵם יִקְחוּ חֵלְקָם: בְּרַ מְדֵאֲכְלוּ עוֹלִימַיָּא. וְחוֹלְקֵי

גּוֹבְרִיָּא. דְּאֲזֹלוּ עִמִּי. עֲנֵר אֲשֶׁכּוֹל וּמִמָּרָא אֲנֹנִי יִקְבְּלוֹן חוֹלְקֵהוֹן: ס

— כש"י —

אַבְרָם. שְׂהַקְדוּשׁ בְּרוּף הוּא הַבְּטִיחָנִי לְעֲשֵׂרְנִי שְׂנֵאֲמַר לְעִיל (יב ז) וְאַבְרָכָךְ וְגו': כִּי הַנְּעָרִים. עֲבָדֵי אֲשֶׁר הִלְכוּ אֵתִי וְעוֹד עֲנֵר אֲשֶׁכַּל וּמִמָּרָא וְגו'. וְאִם עַל פִּי שְׂעֵבְדֵי נִבְנְסוּ לְמִלְחָמָה, שְׂנֵאֲמַר לְעִיל (פסוק טו) הוּא וְעֲבָדָיו וַיִּכְּמוּ, וְעֲנֵר וְחַבְרָיו יֵשְׁבוּ עַל הַכְּלִים לְשֹׁמֵר, אֲפֹלוּ הִכִּי הֵם יִקְחוּ חֵלְקָם. וּמִמָּנֹה לְמִדּ דְּוֹד שְׂאֲמַר (ש"ס ל כז) בְּחֵלְקֵי הַיַּרְדֵּי לְמִלְחָמָה וּבְחֵלְקֵי הַיֵּשֶׁב עַל הַכְּלִים יִחְדּוּ וְחִלְקוּ. לְכַף נֵאֲמַר (שס פסוק כה) וַיְהִי מִהַיּוֹם הַהוּא וּמִעַלָּה

שְׁהִיָּה בְּהוֹן: כִּי תִן לִי הַנֶּפֶשׁ. מִן הַשְּׁבִי שְׁלִי שְׂהַצֵּלְתָּ, הַחֲזוֹר לִי הַגּוֹפִים לְבָדָם: כִּי הֲרִימֹתִי יָדִי. לְשׁוֹן שְׁבוּעָה, מֵרִים אֲנִי אֶת יָדִי לְאֵל עֲלִיּוֹן וְכֵן (בראשית כז טז) בִּי נִשְׁבַּעְתִּי, נִשְׁבַּע אֲנִי וְכֵן (שס כג יג) נִתַּתִּי כֶּסֶף הַשְּׂדֵה קַח מִמֶּנִּי, נוֹתֵן אֲנִי לְךָ כֶּסֶף הַשְּׂדֵה וְקַחְהוּ מִמֶּנִּי: כִּי אִם מַחוּט וְעַד שְׂרוּף נֶעַל. אֲעַכְּבֵי לְעֲצָמֵי מִן הַשְּׁבִי: וְאִם אֶקַּח מִכָּל אֲשֶׁר לְךָ. וְאִם תֹּאמַר לְתַת לִי שְׂכָר מִבֵּית גְּנֻזָּךְ, לֹא אֶקַּח: וְלֹא תֹאמַר אֲנִי הִעֲשֵׂרְתִּי אֶת

תפסיר רס"ג

הם יאכדיו נציבהם: טו
 (א) בעד הד'ה אל'אמור. פ'אן
 קול אל'לה אלי אברם. בוחי
 קאילא. לא תכ'אף יא אברם.
 אנא תרסד. אגרד עצי'ם ג'דא:
 (ב) קאל אל'לה'ם יא רבי מא
 תעטיני. ואנא מאי' עקימא.
 וד'ו קיאד מנזלי. אליעזר
 אלד'משקי: (ג) פקאל אברם.
 אד' לם תרזקני ולדא. פ'אן
 אל'אבן אלד'י פי מנזלי ירתני:

טו א אחר | רביעי בספרי תימן
הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל-אַבְרָם
בְּמַחְזָה לְאֵמֹר אֶל-תִּירָא
אַבְרָם אֲנֹכִי מִגֵּן לְךָ
שְׂכָרְךָ הַרְבֵּה מְאֹד: בְּתֵר
 פתגמ'א האלין. ה'וה פתגמא ד'י עם
 אברם. בנבואה למימר. לא תדחל

אברם. מימרי תקוף לך. אגרד סגי לחדא: **וַיֹּאמֶר אַבְרָם**
אֲדֹנָי יְהוִה מַה-תִּתֶּן-לִי וְאֲנֹכִי הוֹלֵךְ עִרְיָרִי
וּבֶן-מֶשֶׁק בֵּיתִי הוּא דְמַשְׁק אֱלִיעֶזֶר: וַיֹּאמֶר אַבְרָם.
 יי אלהים מא תתין לי. ואנא אזיל דלא ולד. ובר פרנסא הדין
 דבביתני. הוא דמשקאה אליעזר: **וַיֹּאמֶר אַבְרָם הֵן לִי**

— כש"י —

תשרש, תעקר שרשיה, כף לשון עירי חסר
 בנים, וזלע"ז דישאנפנטי"ף. ולי נראדה ער וענה
 מגזרת (שיר כשייס כ ז) ולבי ער, ועירי לשון
 קרבן, וכן (סכלי קלו ז) ערו ערו, וכן (חכף ג יג)
 ערות יסוד, וכן (ימייכ נא נח) ערער
 תתערער, וכן (לפניכ ז יד) פי ארזה ערה:
וּבֶן מֶשֶׁק בֵּיתִי. בתרגומו, שכל ביתי נזון
 על פיו, כמו (בראשית מא ט) ועל פיה ישק,
 אפטורפס שלי, ואלו היה לי בן היה בני
 ממנה על שלי: **דמשק.** לפי התרגום
 מדמשק היה, ולפי מדרש אגדה שרדף
 המלכים עד דמשק. ובתלמוד דרשו נוטריקון
 דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים:

וישמיה לחק ולמשפט, ולא נאמר והלאה לפי
 שכבר נתן החוק בימי אברהם:
 טו א אחר הדברים האלה. כל מקום
 שנאמר אחר סמוך, אחרי מפלג. אחר
 שנעשה לו גס זה שהרג את המלכים והיה
 דואג ואומר שמא קבלתי שכר על כל
 צדקתי, לכך אמר לו המקום אל תירא אברם
 אנכי מגן לך מן הענש שלא תענש על כל
 אותן נפשות שהרגת, ומה שאתה דואג על
 קבול שכרך, שכרך הרבה מאד: **ז הולך**
עירי. מנחם בן סרוק פרשו לשון יורש,
 וקבר לו (מלאכי ז יז) ער וענה, עירי בלא
 יורש, באשר תאמר (איז לא יז) ובכל תבואתי

תפסיר רס"ג

(ד) פאדיא בקול אללה אליה קאילא. לא ירתיד תדיא. אלא אלדי יכרג מן צלבד הו ירתיד: (ה) תים אכרגה אליי ברא. וקאל לה אלתפת אליי אלסמא. ואלתמס אחצא אלפואכב. הל תטיק אן תחציקם. תים קאל לה. פדיא יכון נסלד: (ו) פאמן באללה. וכתבהא לה חסנה: (ז) וקאל לה. אנא אללה. אלדי אכרגתד מן

לא נתתה זרע והנה בן ביתי יורש אתי: ואמר אברם. הא לי. לא יחבת ולד. והא בר ביתי ירית יתי: והנה דבר יהוה אליו לאמר לא יירשך זה כי-אם אשר יצא ממעיך הוא יירשך: והא פתגמא די עמיה למימר. לא יירתנד דין. אלהין בר דתוליד. הוא יירתנד: והוצא אתו החוצה ויאמר הבט-נא השמימה וספר הכוכבים אם-תוכל לספר אתם ויאמר לו כה יהיה זרעך: ואפיק יתיה לברא. ואמר אסתכי כען לשמיא. ומני כוכביא. אם תכול לממני יתהון. ואמר ליה. פדין יהון בנד: והאמן ביהוה ויחשבה לו צדקה: והימין במימרא די. וחשבה ליה לזכו: (ששי) ויאמר אליו אני יהוה אשר הוצאתיך

כס"י

ג הן לי לא נתת זרע. ומה תועלת בכל אשר נתת לי: כיוצא אתו החוצה. לפי פשוטו הוציאו מאהלו לחוץ לראות הכוכבים. ולפי מדרשו אמר לו צא מאצטגנינות שלך שראית במזלות שאינך עתיד להעמיד בן אברם אין לו בן. אבל אברהם יש לו בן. וכן שרי לא תלד. אבל שרה תלד. אני קורא לכם שם אחר וישתנה המזל. דבר אחר הוציאו מחללו של-עולם

זולק הדקדוק: הוספר הכוכבים. הפ"א רפא מטעם שורק שבוא"ו:

והגביהו למעלה מן הכוכבים, וזהו לשון הבטח מלמעלה למטה: והאמן בה. לא שאל לו אות על זאת, אבל על ירשת הארץ שאל לו אות ואמר לו במה אדע: ויחשבה לו צדקה. הקדוש ברוך הוא חשבה לאברם לזכות ולצדקה על האמונה שהאמן בו. דבר אחר במה אדע. לא שאל לו אות אלא אמר לפניו הודיעני באיזה זכות יתקומו בה. אמר לו הקדוש ברוך הוא בזכות הקרבנות:

תפסיר רס"ג

אתון אלפסדאניין. לאעטיך
 הדיא אלבלד לתחווה: ח) קאל.
 אללהם יא רב. במא דיא
 אעלם אני אחווהא: ט) קאל
 לה. קדם לי עגלא מתלתיא.
 וענזא מתלתיא. וכבשא
 מתלתיא. ושפנינא ופרד'
 חמאם: י) פקדם לה גמיע
 דיאלד. וסטרעהא פי אוסאטהא.
 וגעל כל סטר תלקא צאחבה.

**מֵאוֹר כְּשֶׁדִים לַתֵּן לְךָ
 אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ:
 וְאָמַר לֵיהּ. אָנָּה יי. דאפיקתך מאור
 דכסדאי. למתן לך: ית ארעא הדיא
 למירתה: ה ויאמר אדני יהוה
 בַּמָּה אֲדַע כִּי אֵירֶשְׁנָה:
 וְאָמַר. יי אלהים. במא אדע ארי
 אירתנה: ט ויאמר אליו קחה**

**לִי עֵגְלָה מְשֻׁלֶּשֶׁת וְעִז מְשֻׁלֶּשֶׁת וְאֵיל מְשֻׁלֶּשׁ
 וְתֹר וְגֹזֵל:
 וְאָמַר לֵיהּ. קריב קדמי עגלין תלתא. ועזין תלתא
 ודכרין תלתא. ושפנינא ובר יונה: ז ויקח לו את כל־אלה
 ויביתר אתם בתוך ויתן איש־בתרו לקראת
 רעהו ואת־הצפור לא בתר: וקריב קדמוהי ית כל אלין.**

— כש"י —

בין בתריה, כמה שנאמר להלן (יכמיכ לו יט)
 העוברים בין בתרי העגל, אף כאן תנור עשן
 ולפיכך אש אשר עבר בין הגזרים הוא שלוחו
 של־שכינה שהוא אש: ואת הצפור לא
 בתר. לפי שהאמות נמשלו לפרים ואילים
 ושעירים, שנאמר (תהלים כז יג) סבבוני פרים
 רבים וגוי, ואומר (זיאל ס ט) והאיל אשר
 ראית בעל הקרנים מלכי מדי ופרס. ואומר
 (שס כג) והצפיר השעיר מלך יון, וישראל
 נמשלו לבני יונה שנאמר (שכ"ט ז יז) יונתי
 בחגגי הסלע, לפיכך בתר הבדמות רמו על
 האמות שיהיו פלין והולכין, ואת הצפור לא
 בתר רמו שיהיו ישראל קימין לעולם:

ט עגלה משלשת. שלשה עגלים, רמו
 לשלשה פרים פר יום הכפורים, ופר העלם
 דבר של־צבור, ועגלה ערופה: ועז
 משלשת. רמו לשעיר הנעשה בפנים,
 ושעירי מוספין של־מועד, ושעיר חטאת
 יחיד: ואיל משלש. אשם ודאי, ואשם תלוי,
 וכבשה של־חטאת יחיד: ותור וגזל. תור
 ובן יונה: ויביתר אתם. חלק כל אחד לשני
 חלקים, ואין המקרא יוצא מידי פשוטו לפי
 שהיה כורת עמו ברית לשמור הבטחתו
 להוריש לבניו את הארץ, כדכתיב (פסוק יח)
 ביום ההוא כרת ה' את אברם ברית לאמר
 וגו', ודרך כורת ברית לחלק בהמה ולעבר

תפסיר רס"ג

וּפְלִיג יְתֵהוֹן בְּשׁוּי. וַיְהִי פִלְגִיא פִּילג
לְקַבֵּיל חֲבֵרִיהָ. וַיֵּת עוֹפָא לָא פִּלְיג:

וַיֵּרֶד הָעֵיט עַל-הַפְּגָרִים

וַיֵּשֶׁב אֹתָם אֲבָרָם: וּנְחַת עוֹפָא

עַל פִּלְגִיא. וַאֲפָרַח יְתֵהוֹן אֲבָרָם:

וַיְהִי הַשֶּׁמֶשׁ לָבוֹא

וַתֵּרְדָּמָה נִפְלָה עַל-אֲבָרָם

וַהֲנֶה אֵימָה חֲשֵׁכָה גְדֹלָה נִפְלֶת עָלָיו: וַהֲוֶה

שֶׁמֶשׁ לְמִיעַל. וְשִׁינְתָא נִפְלֶת עַל אֲבָרָם. וְהָא אֵימָה קָבַל סְגִי נִפְלֶת

עָלוֹהִי: **וַיֹּאמֶר לְאֲבָרָם יָדַע תִּדְעַ כִּי-גֵר | יִהְיֶה**

זֶרְעֶךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וְעַבְדוּם וְעָנּוּ אֹתָם

אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה: וַאֲמַר לְאֲבָרָם. מִדַּע תִּדְעַ. אֲרִי דִיִּירִין

וּאֲלֹטְאִיר לֹם יִסְטְרֶה: יֵא (ת'ם
וְצִיעַ אֲלֹטְאִיר עָלָי אֲלֹאגְסֹאד.

וְחִרְפָּהָא אֲבָרָם פִּתְחִרְפֶּת:

(ב) וְלִפְּא כָאן עָנַד מְגִיב

אֲלִשְׁמַס. וְקַע סְבֹאֲת עָלָי

אֲבָרָם. פִּאֲדֵא בְּהִיבָה. צִלְמָה

עֲצִימָה קַד וְקַעֲת עָלָיה:

(ג) וְקֹאֵל לְאֲבָרָם. אֲעֵלֶם עֲלִמָא.

אֵן נִסְלַד סִיכּוֹן גְּרִיבָא. פִּי בְּלַד

— כ"ט —

מִשְׁנֹלַד יִצְחָק עַד שְׂיִצְאֵו יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם
אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה. כִּי־צַד, יִצְחָק בֶּן שָׁשִׁים
שָׁנָה כְּשֶׁנֹּלַד יַעֲקֹב. וַיַּעֲקֹב כְּשֶׁיֵּרֶד לְמִצְרַיִם
אָמַר (לכ"ט ז"ט) יָמֵי שְׁנֵי מִגּוּרֵי שְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת
שָׁנָה, הָרִי מֵאָה וְתִשְׁעִים, וּבְמִצְרַיִם הָיוּ
מֵאֵתִים וְעֶשֶׂר כְּמִנְיַן רְדוֹ, הָרִי אַרְבַּע מֵאוֹת
שָׁנָה. וְאִם תֹּאמַר בְּמִצְרַיִם הָיוּ אַרְבַּע מֵאוֹת,
הָרִי קֵהַת מִיּוֹרְדֵי מִצְרַיִם הָיָה, צֹא וְחָשׁוּב
שְׁנוֹתָיו שְׁלֹקֵהַת, וְשֶׁל־עֲמָרָם, וְשִׁמּוֹנִים
שְׁלֹמֶשָׁה שְׁהִיָּה כְּשֶׁיִּצְאֵו יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם,
אֵין אֲתָה מוֹצֵא אֲלֵא שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים,
וְאֲתָה צְרִיף לְהוֹצִיא מֵהֶן כָּל הַשָּׁנִים שְׁחֵי
קֵהַת אַחַר לִידַת עֲמָרָם, וְשְׁחֵי עֲמָרָם אַחַר
לִידַת מֹשֶׁה: **בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם.** לֹא נֹאמַר
בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲלֵא בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם, וּמִשְׁנֹלַד
יִצְחָק (לכ"ט כ"ז) וַיִּגַּר אֲבָרָהָם וַיְגִי, וּבִיִּצְחָק

יֵא הָעֵיט. הוּא עוֹף, וְעַל שֵׁם שְׁהוּא עֵט
וְשׂוֹאֵף הַנְּבִלּוֹת (אִיוֹב ט כו) לְטוֹשׁ עָלָי אֲכַל,
כְּמוֹ (שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵים וְשֵׁשׁ) וְתַעֲט אֵל הַשְּׁלָל:
עַל הַפְּגָרִים. עַל הַבְּתָרִים (הַפְּגָרִים
מִתְרַגְּמִינָן פְּגִלְיָא, אֲלֵא מִתּוֹף שְׁהִרְגְלוּ
לְתַרְגָּם (פְּסוֹק י) אִישׁ בְּתָרוֹ, וַיְהִי פִלְגִיא,
נִתְחַלֵּף לָהֶם תְּבַת פְּגִלְיָא לְפִלְגִיא, וְתִרְגְּמוּ
הַפְּגָרִים פִּלְגִיא, וְכָל הַמִּתְרַגְּם כֶּן טוֹעָה, לְפִי
שְׂאִין לְהַקִּישׁ בְּתָרִים לְפְגָרִים, שְׁבְתָרִים
תִּרְגְּמוּ פִלְגִיא, וּפְגָרִים תִּרְגְּמוּ פְּגִלְיָא לְשׁוֹן
פְּגוּל, כְּמוֹ (וַיִּקְרָא יט ז) פְּגוּל הוּא לְשׁוֹן פְּגָר):
וַיֵּשֶׁב. לְשׁוֹן וְשִׁיבָה וְהַפְּרָחָה, כְּמוֹ (תְּכֵלֵת קמ"ח)
יֵשֶׁב רִחוּוֹ, רְמֹז שְׁיָבֵא דְוֹד בֶּן יִשִׁי לְכַלּוֹתָם,
וְאֵין מְנִיחִין אוֹתוֹ מִן הַשָּׁמַיִם עַד שְׁיָבֵא מְלָךְ
הַמְּשִׁיחִי: יֵב וְהֵנָּה אֵימָה וַיְגִי, רְמֹז לְצָרוֹת
וְחֻשְׁף שְׁלֹגְלִיּוֹת: יֵב כִּי גֵר יִהְיֶה זֶרְעֶךָ.

תפסיר רס"ג

ליס להם. פיסתכ'דמונהם
ויעד'בונהם. תמאם ארבע
מאיה' סנה: יד) ואלקום אלדין
יסתכ'דמונהם איצ'א סאחכם
עליהם. ובעד ד'לך זכ'רגון
בסרה עציים: טו) ואנת תציר
אלי אבאך בסלאם. ותדפן
בשיבה צאלחה: טז) ואלגיל
אלראבע ירגע אלי הקנא. אד'
לם יכמל. דנב אלאמורין אלי
אלאן: יז) פלמא ג'אפת
אלשמס. ופאנת אלדהמה.

יהון בנך. בארע לך די'להון. ויפלחון
בהון ויענון יתהון. ארבע מאה שנין:
יד וגם את-הגוי אשר
יעבדו דן אנכי ואחרי כן
יצאו ברכש גדול: ואף ית
עמא. דיפלחון בהון דאין אנא. ובתר כן
יפקון בקנינא סגי: ואתה
תבוא אל-אבתיך בשלום
תקבר בשיבה טובה: ואת.

תתפניש לות אבהתך בשלם. תתקבר בסיבו טבא: טז) **ודור**
רביעי ישובו הנה כי לא-שלם עון האמרי
עד-הנה: ודרא רביעאה יתובון הלכא. ארי לא שלים. חובא
דאמוראה עד כען: יז) ויהי השמש באה ועלטה היה

— רס"י —

ולפיכך מת חמש שנים קודם זמנו ובו ביום
מרד עשו: טו) **ודור רביעי**. לאחר שיגלו
למצרים יהיו שם שלשה דורות. והרביעי
ישובו לארץ הזאת. לפי שבארץ כנען היה
מדבר עמו וכרת ברית זו, כדכתיב (פסוק ז')
לתת לך את הארץ הזאת לרשתה, וכן היה.
יעקב ירד למצרים. צא וחשוב דורותיו
יהודה, פרץ, חצרון, וכלב בן חצרון מבאי
הארץ הזו: **כי לא שלם עון האמורי**.
להיות משתלח מארצו עד אותו זמן, שאין
הקדוש ברוך הוא נפרע מאמה עד שתתמלא
סאתה, שנאמר (ישעי' כז ח) בסאסאה בשלחה
תריבנה: יז) **ויהי השמש באה**. כמו ויהי הם

(סס כו ג) גור בארץ הזאת, (סכליס קכ כג)
ויעקב גר בארץ חם, (בראשית מז ז) לגור בארץ
באנו: יד) **וגם את הגוי**. וגם לרבות ארבע
מלכיות, שאף הם כלים על ששעבדו את
ישראל: **דן אנכי**. בעשר מכות: **ברכוש**
גדול. בממון גדול, כמו שנאמר (שמות יב לו)
וינצלו את מצרים: טו) **ואתה תבוא**. ולא
תראה כל אלה: **אל אבתיך**. אביו עובד
עבודה זרה והוא מבשרו שיבא אליו, אלא
למנוח שיעשה תרח תשובה: **תקבר בשיבה**
טובה. בשרו שיעשה ישמעאל תשובה
בימיו ולא יצא עשו לתרבות רעה בימיו.

זולק הדקדוק: י" **ועלטה**. לחוד ומלרע (מהר"ב):

תפסיר רס"ג

והנה תנור עשן ולפיד אש

אשר עבר בין הגזרים

האלה: והות שמשא עלת. וקבלא

הוה. והא תנור דתנן ובעור דאישא.

עדא. בין פלגיא האלין: דה בין

ההוא פרת יהוה את-

אברם ברית לאמר לזרעך נתתי את הארץ

הזאת מנהר מצרים עד הנהר הגדל נהר-

פרת: ביומא ההוא. גזר יי. עם אברם קים למימר. לבנד. יהבית ית

ארעא הדא. מנהרא דמצרים. עד נהרא רבא נהרא פרת:

את הקיני ואת הקניזי ואת הקדמני:

פאדא בשביה דכיאן תנור
 ופליל נאר. גאזו בין תלך
 אלאסטאר: יח) פי דלך אליום.
 עהד אללה מע אברם עהדא
 קאילא. לנסלך אעטי הדא
 אלבלד. מן נהר מצר. אלי
 אלנהר אלכפיר נהר אלפראת:
 יט) אלקניזין ואלקניזין

— כס"י —

הוה, דבר שנעשה עכשיו והולך, כמו
 (לכל כט ו) באה עם הצאן, (אסתר ז יד) בערב
 היא באה ובבקר היא שבה: יט לזרעך נתתי.
 אמירתו של הקדוש ברוך הוא פאלו היא
 עשויה: הנהר הגדול נהר פרת. לפי
 שהוא דבוק לארץ ישראל קראו גדול אף
 על פי שהוא מאוחר בארבעה נהרות
 היוצאים מעדן, שנאמר והנהר הרביעי הוא
 פרת. משל הדיוט עבד מלך מלך, הדבק
 לשחור וישתחוה לך: יט את הקיני. עשר
 אמות יש כאן ולא נתן להם אלא שבעה
 גזים, והשלישה אדום ומואב ועמון, והם
 קיני קניזי וקדמוני עתידים להיות ירשה
 לעתיד, שנאמר (ישעי' יא יד) אדום ומואב
 משלוח ידם ובני עמון משמעתם:

מריקים שקיהם (בראשית מז לו), ויהי הם
 קוברים איש, פלומר ויהי דבר זה (מ"ז יג כח):
 השמש באה. שקעה: ועלטה יהיה. חשך
 היום: והנה תנור עשן וגוי. רמז לו שיפלו
 הפלכיות בגיהנם. באה טעמו למעלה, לכך
 הוא מבואר שבאה כבר, ואם היה טעמו
 למטה באלוף היה מבואר כשהיא שוקעת.
 ואי אפשר לומר כן, שהרי כבר כתיב ויהי
 השמש לבא, והעברת תנור עשן לאחר
 מכאן היתה נמצא שכבר שקעה, וזה הלוק
 בכל תבה לשון נקבה שיוסדה שתי אותיות,
 כמו בא, קם, שב, כשהטעם למעלה, לשון
 עבר הוא, כגון זה, וכגון (לכל כט ט) ורחל
 באה, (שם לו ז) קמה אלמתי, (רות א טו) הנה
 שבה ובמתך, וכשהטעם למטה הוא לשון

זולק הרקדוק: י בין הגזרים. הטפחא בתיבת הגזרים וכן עיקר. וכ"ה בהללי דלא כדפוסים:

יֵת שְׁלֹמֹאִי וְיֵת קְנֻזָּאִי וְיֵת קַדְמוֹנָאִי:
ב וְאֶת-הַחֲתָנִי וְאֶת-הַפְּרוּזִי
וְאֶת-הַרְפָּאִים: וְיֵת חֲתָאִי וְיֵת
 פְּרוּזָאִי וְיֵת גְּבַרְיָא: **כא וְאֶת-**
הָאִמְרִי וְאֶת-הַכְּנַעֲנִי וְאֶת
הַגְּרָגְשִׁי וְאֶת-הַיְבוּסִי: וְיֵת
 אֲמֹרָאִי וְיֵת כְּנַעֲנָאִי וְיֵת גְּרָגִישָׁאִי וְיֵת
 יְבוּסָאִי: **ס**

❖ חֲמוּשֵׁי בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה ❖

תפסיר רס"ג
 ואלקדמוניין: (כ) ואלחיתנין
 ואלפריזיין ואלשגעא:
 כא) ואלאמוריין ואלכנעאניין
 ואלגרשיין ואליבוסיין
 טז א) ושרי זוגה' אברם. לם
 תלד לה. ולהא אמה מצרייה
 אסמיהא הגר: ב) פקאלת שרי
 לאברם. הודיא קד מנעני אללה
 מן אלולאד. אדכיל אלי אמתי.
 לעל יבנא ביתי מנהא. פקבל
 אברם פלאם שרי: ג) פאכרית
 שרי זוגה' אברהם. הגר

טז * וְשָׂרִי אִשְׁתְּ אַבְרָם

לֹא יִלְדָה לוֹ וְלֵה שְׂפַחָה מִצְרִית וְשִׁמְהָ הָגָר:
 וְשָׂרִי אֶתֶת אַבְרָם. לֹא יִלְדֵת לֵיהּ. וְלֵהּ אִמְתָּא מִצְרִיתָא וְשִׁמְהָ הָגָר:
ב וְתֹאמַר שָׂרִי אֵל אַבְרָם הִנֵּה-נָא עֲצַרְנִי יְהוָה
מִלְּדַת בְּאֵ-נָא אֶל-שְׂפַחָתִי אוֹלִי אֲבָנָה מִמֶּנָּה
וַיִּשְׁמַע אַבְרָם לְקוֹל שָׂרִי: וְאָמַרְת שָׂרִי לְאַבְרָם. הֵא כָעַן.
 מִנְעַנִי יְיָ מִלְּמִילַד. עוֹל כָּעַן לֹתֶת אִמְתִּי. מָאֵם אֶתְבְּנִי מִנֶּהּ. וְקָבִיל
 אַבְרָם לְמִימַר שָׂרִי: **ג וְתִקַּח שָׂרִי אִשְׁתְּ-אַבְרָם**

• כ"ט"י •

כ ואת הרפאים. ארץ עוג, שנאמר בה מי שאין לו בנים שאינו בנוי אלא הרוס:
 (דכ"ט ג יג) יהוא יקרא ארץ רפאים: **אבנה ממנה.** בזכות שאכניס צרתי לתוך
 פז שפחה מצרית. בת פרעה היתה. ביתי לקול שרי. לרוח הקודש שבה:
 כשראה נסים שנעשו לשרה אמר מוטב גותקח שרי. לקחתה בדברים אשרוף
 שתהא בתי שפחה בבית זה ולא גבירה שזכית לדבק בגוף קדוש כזה: **מקץ עשר**
 בבית אחר: **ז אולי אבנה ממנה.** למד על שנים. מועד הקבוע לאשה ששהתה עשר
 זולק הרקדוק: **גותקח שרי אשת-אברם.** אין פסיק בין תיבת שרי לתיבת אשת וכן העיד
 מהר"ם לונזאנו שכ"ה בספרי ספרד:

שמך המור (ג) בא-נא. יש להפריד מעט בקריאה בין התיבות דלא לישתמע בונה.

תפסיר רס"ג

אֶת־הַגֵּר הַמִּצְרִי שְׁפַחְתָּהּ
מִקֵּץ עֶשְׂרִי שָׁנִים לַשַּׁבָּת
אֲבָרָם בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַתִּתֵּן
אֶתָּה לְאֲבָרָם אִישָׁה לּוֹ

לְאִשָּׁה: ודברת שרי אתת אברם. ית
הגר מצריתא אמתה. מסוף עשר שנין.
למתב אברם בארעא דכנען. ויהבת
יתה. לאברם בעלה ליה לאתנו:

וַיָּבֵא אֶל־הַגֵּר וַתְּהַר וַתֵּרָא פִּי הָרְתָהּ וַתִּקַּל
גְּבֻרְתָּהּ בְּעֵינֶיהָ: וְעַל לֹות הַגֵּר וְעַד־יָאֵת. וְחֹזֵת אֲרִי עַד־יָאֵת.
וְקַלַּת רַבּוֹנְתָּהּ בְּעֵינֶיהָ: וְתֵאמֶר שָׂרִי אֶל־אֲבָרָם
חֲמִסִּי עָלַיךְ אֲנֹכִי נָתַתִּי שְׁפַחְתִּי בְּחִיקוֹךְ וַתֵּרָא
פִּי הָרְתָהּ וַאֲקַל בְּעֵינֶיהָ יִשְׁפֹּט יְהוָה בֵּינִי
וּבֵינֶיךָ: וְאָמַרְת שָׂרִי לְאֲבָרָם דִּין לִי עֲלֶיךָ. אָנָּה. יְהִיבִית אַמְתִּי לָךְ.

— כס"י —

כשהתפללת להקדוש ברוך הוא מה תתן לי
ואנכי הולך ערירי לא התפללת אלא עליך,
והיה לך להתפלל על שנינו והייתי אני
נפקדת עמך. ועוד, דברך אתה חומס ממני
שאתה שומע בזיוני ושותק: אנכי נתתי
שפחתי וגוי ביני ובינך. כל ביני ובינך
שבמקרא חסר, וזה מלא קרי ביה ובינך
שהכניסה עין הרע בעבורה של הגר
והפילה עברה, הוא שהמלאך אומר להגר
הנך הרה, והלא כבר הרתה והוא מבשר לה
שתהר, אלא מלמד שהפילה הריון הראשון:

שנים ולא ילדה לבעלה חייב לשא אחרת:
לשבת אברם וגוי. מגיד שאין ישיבת חוצה
לארץ עולה לו מן המנין, לפי שלא נאמר לו
(לעיל יב) ואעשה לגוי גדול, עד שיבא לארץ
ישראל: ויבא אל הגר ותהר. מביאה
ראשונה: ותקל גבורתה בעיניה. אמרה
שרי זו אין סתרה בגלויה, מראה עצמה
כאלו היא צדקת ואינה צדקת, שלא זכתה
להריון כל השנים הללו ואני נתעברתי
מביאה ראשונה: כחמסי עליך. חמס
העשוי לי, עליך אני מטילה העונש.

תפסיר רס"ג

יחכם אללה ביני ובינך: ו) קאל
 להא אברם. הודיא אמתך פי
 ידך. אצנעי בזהא מא חסן
 ענדך. פעד' בפתהא שרי. חתי
 הרפת מן בין ידיהא:
 ז) פוגדהא מלך אללה עלי
 עין מא פי אלבריייה. עלי
 אלעין פי טריק חגר: ח) פקאל.
 יא הגר אמדי שרי. מן אין גית
 ואל' אין תמצין. קאלת. מן
 בין ידי שרי סיידתי. אנא
 הארבה: ט) וקאל להא מלך
 אללה. ארגעי אל' סיידתך.
 ואסתכדמי תחת ידיהא:
 י) ת'ם קאל להא לאכת'רן

וחזת ארי עדיאת. וקלית בעינהא. ידין
 יי בינא ובינך: ו ויאמר אברם
 אל-שרי הנה שפחתך
 בידך עשי-לה הטוב
 בעיניך ותענה שרי ותברח
 מפניה: ואמר אברם לשרי. הא
 אמתך בידך. עבידי לה דתקין בעינכי.
 ועניתה שרי. וערקת מן קדמהא:
 ז וימצאה מלאך יהוה
 על-עין המים במדבר על-

העין בדרך שור: ואשכחה. מלאכא דיין. על עינא דמיא
 במדברא. על עינא באורחא דחגרא: ח ויאמר הגר שפחת
 שרי אי-מזה באת ואנה תלכי ותאמר מפני
 שרי גברתי אנכי ברחת: ואמר. הגר. אמתה דשרי. מנן
 את אתיא ולאן את אזלא. ואמרת. מן קדם שרי רבונתי. אנא ערקא:
 ט ויאמר לה מלאך יהוה שובי אל-גברתך
 והתעני תחת ידיה: ואמר לה מלאכא דיין. תובי לות
 רבונתך. ואשתעבידי תחות ידהא: י ויאמר לה מלאך
 יהוה הרבה ארבה את-זרעך ולא יספר מרב:

— כס"י —

ו ותענה שרי. הייתה משעבדת בה בקושי: ו לשון אי מזה. איה המקום שתאמר עליו
 ס אי מזה באת. מהיכן באת. יודע הייה. מזה אני באה: ט ויאמר לה מלאך ה' וגוי.
 אלא לתן לה פתח לכנס עמה בדברים. על כל אמירה הייה שלוח לה מלאך אחר.

תפסיר רס"ג

וַאֲמַר לָהּ מִלֵּאכָא דִּינִי. אַסְגָּאָה אַסְגִּי יַת
 בְּנִכִּי. וְלֹא יִתְמַנּוּן מִסְגִּי: **וַיֹּאמֶר**
לָהּ מִלֵּאכָא: יְהוֹה הִנֵּן הָרָה
וְיִלְדֶת בֵּן וְקִרְאת שְׁמוֹ
יִשְׁמַעְאֵל כִּי-שָׁמַע יְהוֹה
אֶל-עֲנִיָּהּ: וַאֲמַר לָהּ מִלֵּאכָא דִּינִי.
 הָא אַתְּ מַעֲדִיא וְתִלְיִדִין בְּרָ. וְתִקְרַן
 שְׁמִיהָ יִשְׁמַעְאֵל. אַרִי קַבִּיל יִי צְלוֹתֶיךָ:
וְהוּא יִהְיֶה פֶּרָא אֱדָם יָדוֹ

נסלק. חתי' לא יחצא מן
 פתירה: יא) וקאל להא. הא
 אנת האמל סתלידן אבנא .
 ותסמיה אסמאעיל. אד' סמע
 אללה לצ'עפד: יב) והו יפון
 וחשיא מן אלנאס. ידה פי
 אלפל. ויד אלפל פיה. ובחצירה'
 גמיע אכזתה יספן: יג) פאסמת
 אסם אללה אלמתגלי להא.
 אנת אלטאיק אלנאציר.
 לאנהא קאלת. אנני ראית
 ההנא רחמתך בעד רויאי

בְּכָל וַיֵּד כָּל בּוֹ וְעַל-פָּנָיו כָּל-אָחִיו יִשְׁכָּן: וְהוּא יְהִי
מְרוּד בְּאִנְשָׁא. הוּא יְהִי צָרִיךְ לְכוּלָּא. וְאִף אִנְשָׁא יְהוֹן צָרִיכִין לִיהָ.
וְעַל אִפִּי כָּל אַחוּהֵי יִשְׂרָאֵל: וְתִקְרָא שֵׁם-יְהוֹה הַדְּבָר
אֵלֶיהָ אַתָּה אֵל רֹאֵי כִּי אִמְרָה הָגַם הַלֵּם
רְאִיתִי אַחֲרַי רֹאֵי: וְצִלִּיאת בְּשֵׁמָא דִּי דֵּאתְמַלְל עִמָּה.
אַמְרַת, אַתְּ הוּא אֱלֹהָא חֲזִי כוּלָּא. אַרִי אַמְרַת. אִף אֲנָא. שְׂרִיתִי חֲזִינָא

— רש"י —

לכך נאמר מלאך בכל אמירה ואמירה:
 יא הנך הרה. כשתשובי תהרי, כמו (שופטים
 יג ז) הנך הרה, דאשת מנוח: וילדת בן. כמו
 וילדת, ודומה לו (ימיס כג כג) ישבת בלבנון
 מקננת בארזים: וקראת שמו. צווי הוא, כמו
 שאומר לזכר (יז יט) וקראת את שמו יצחק;
 יב פרא אדם. אודב מדברות לצוד חיות,
 כמו שכתוב (כא כ כא) ויהי רבה קשת וישב
 במדבר פארן: ידו בכל. לסטים: ויד כל בו.
 הכל שונאין אותו ומתגרין בו: ועל פני כל

לכך נאמר מלאך בכל אמירה ואמירה:
 יא הנך הרה. כשתשובי תהרי, כמו (שופטים
 יג ז) הנך הרה, דאשת מנוח: וילדת בן. כמו
 וילדת, ודומה לו (ימיס כג כג) ישבת בלבנון
 מקננת בארזים: וקראת שמו. צווי הוא, כמו
 שאומר לזכר (יז יט) וקראת את שמו יצחק;
 יב פרא אדם. אודב מדברות לצוד חיות,
 כמו שכתוב (כא כ כא) ויהי רבה קשת וישב
 במדבר פארן: ידו בכל. לסטים: ויד כל בו.
 הכל שונאין אותו ומתגרין בו: ועל פני כל

תפסיר רס"ג

אלשקא: יד) לדיאלך סמית אלביר. ביר אלחי אלנאציר. הודיא הי בין רקים ובין ברד: טו) פולדת הגר. לאברם אבנא. פסמא אברם אבנה. אלדי וולדת לה הגר אסמאעיל: טז) וכאן אברם. אבן סתה ות'מאנין סנה. חין וולדת הגר אסמאעיל לאברם: יז א) פלמא צאר אברם. אבן תסעה ותסעין סנה. תגלא לה אללה. וקאל לה אנא אלטאיק אלכאפי. אסלך פי טאעתי וכן

בתר דאתגלי לי: יד על-בן קרא לבאר באר לחי ראי הנה בין-קדש ובין ברד: על בן קרא לבירא. בירא דמלאך קיימא אתחזי עליה. הא היא בין רקם ובין חגרא: טו ותלד הגר לאברם בן ויקרא אברם שם-בנו אשר-ילדה הגר ישמעאל: וילידת הגר. לאברם בר. וקרא אברם שום בריה. דילידת הגר ישמעאל:

טז ואברם בן-שמונים שנה ושש שנים בלדת-הגר את ישמעאל לאברם: ואברם בר תמנן ושית

שנין: פד ילידת הגר ית ישמעאל לאברם: ס

יז ויהי אברם בן-תשעים שנה ותשע שנים וירא יהוה אל-אברם ויאמר אליו אני-אל שדי התהלך לפני והיה תמים: והוה אברם בר תשעין ותשע שנין. ואתגלי יי לאברם. ואמר ליה אנא אל שדי.

— כס"י —

של-ישמעאל נכתב. להודיע שהיה בן שלש עשרה שנה בשנמול ולא עבב: יז א) אני אל שדי. אני הוא שיש די באלהותי לכל בריה. לפיכך התהלך לפני ואהיה לך לאלוה ולפטרוך. וכן כל מקום שהוא במקרא פרושו די יש לו. והכל לפי

יד באר לחי ראי. בתרגומו בירא דמלאך קיימא אתחזי עליה: טו ויקרא אברם שם וגוי. אף על פי שלא שמע אברם דברי המלאך שאמר (פסוק יז) וקראת שמו ישמעאל, שרתה רוח הקדש עליו וקראו ישמעאל: טז ואברם בן שמונים שנה וגוי. לשבחו

תפסיר רס"ג

פֶּלַח קִדְמִי וְהוּי שְׁלִים: ב וְאַתְּנָה
 בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינְךָ וְאַרְבֶּה
 אֹתְךָ בְּמֵאֵד מְאֹד: וְאַתִּין
 קִימִי בֵּין מִימְרֵי וּבֵינְךָ וְאַסְגִּי יָתְךָ לַחֲדָא
 לַחֲדָא: ג וַיִּפֹּל אֲבָרָם עַל-פְּנָיו
 וַיְדַבֵּר אֵתוֹ אֱלֹהִים לֵאמֹר:
 וּנְפֹל אֲבָרָם עַל אֶפְוֵהִי. וּמִלִּיל עֲמִיָּה: יי
 לְמִימְרֵי: ד אֲנִי הֵנִה בְּרִיתִי

צחיחא: ב) ואגעל עהדי ביני
 ובינך. ואפתוך ג'א ג'א:
 ג) פוקע אברם עלי וגהה.
 וכאטבה אללה קאילא:
 ד) האנא גאעל עהדי מעד.
 ותכון אבא גמהור אל'אמם:
 ה) ולא יסמי אסמך אב'א
 (קרי: אב'דן) אברם. ויכון אסמך
 אבר'הים לאני געלתך. אבא
 גמהור אל'אמם: ו) ואנמיד ג'א
 ג'א. ואגעל כנך אממא.

אֶתְךָ וְהָיִיתָ לְאֵב הַמֶּזֶן גוֹיִם: אָנָּא. הָא גִזַּר קִימִי עִמָּךְ.
 וְתִהְיֶה לְאֵב סְגִי עֲמִמִּין: ה וְלֹא-יִקְרָא עוֹד אֶת-שְׁמֶךָ
 אֲבָרָם וְהָיָה שְׁמֶךָ אֲבָרָהֶם כִּי אֲב-הַמֶּזֶן גוֹיִם
 נִתְתִּיךָ: וְלֹא יִתְקַרֵּי עוֹד. יֵת שְׁמֶךָ אֲבָרָם. וְהִי שְׁמֶךָ אֲבָרָהֶם. אָרִי.
 לְאֵב סְגִי עֲמִמִּין יִהְיֶה: וְהִפְרַתִּי אֶתְךָ בְּמֵאֵד מְאֹד

— רס"י —

ממונרא השכינה, שעד שלא מל לא היה בו
 כח לעמוד ורוח הקדש נצבת עליו, וזהו
 שנאמר בבלעם (צמדכ כד ז) נפל וגלוי עינים.
 בברייתא דרבי אליעזר מצאתי כן: **כ כי אב**
המזן גוים. לשון נוטריקון של-שמו. ורי"ש
 שהיתה בו בתחלה, שלא היה אב אלא
 לארם שהוא מקומו ועבשיו אב לכל העולם,
 לא וזה ממקומה, שאף יו"ד של-שרי
 נתרעמה על השכינה עד שנתוספה ליהושע,
 שנאמר (צמדכ יג טז) ויקרא משה להושע בן
 נון יהושע: ונתתיה לגוים. ישראל ואדום,
 שהרי ישמעאל כבר היה לו ולא היה מבשרו

הענין: **התהלך לפני.** בתרגומו פלח קדמי,
 הדבק בעבודתי: **והיה תמים.** אף זה צווי
 אחר צווי, היה שלם בכל נסיונותי, ולפי
 מדרשו התהלך לפני במצות מילה, ובדבר
 הזה תהיה תמים, שכל זמן שהעלה בך
 אתה בעל מום לפני. דבר אחר והיה תמים,
 עבשיו אתה חסר חמשה אברים שתי עינים,
 שתי אזנים, וראש הגויה שאוסף לך אות על
 שמך ויהיו מנין אותיותיך מאתים ארבעים
 ושמונה כמנין אב'ריך: **ואתנה בריתי.**
 ברית של-אהבה וברית הארץ להורישנה לך
 על ידי מצוה זו: **ג ויפל אברם על פניו.**

תפסיר רס"ג

ומלוך מנך יכ'רגון: ז) ואת'בת עהדי ביני ובינך. ופין נסלך מן בעדך. לאגיאלהם עהדי אלדהר. לאכון לך אלאהא. ולנסלך בעדך: ח) ואעטי לך. ולנסלך בעדך בלד סכנאך. גמיע בלד פנעאן חוז אלדהר. ואכון להם אלאהא: ט) תים קאל אללה לה. ואנת תחפץ עהדי. אנת ונסלך בעדך לאגיאלהם: י) הדיא עהדי אלד'י תחפצ'וה.

וְנִתְּתִיךָ לְגוֹיִם וּמְלָכִים

מִמֶּנּוּ יֵצְאוּ: וְאִפִּישׁ יָתְךָ לַחֲדָא לַחֲדָא. וְאִתְּנַנְךָ לְכַנְשָׁן. וּמְלָכִין דְּשַׁלְטִין

בְּעַמְמֵיָא מִנְךָ יִפְקוּן: (שביעי)

וְהִקְמַתִּי אֶת־בְּרִיתִי בֵּינִי

וּבֵינְךָ וּבֵין זֶרְעֶךָ אַחֲרַיְךָ

לְדֹרֹתֶם לְבְרִית עוֹלָם

לְהִיזוֹת לָךְ לְאֱלֹהִים

וּלְזֶרְעֶךָ אַחֲרַיְךָ: וְאִקִּים יָת קִימִי בֵּין מִימְרֵי וּבֵינְךָ. וּבֵין בְּנֶךָ בְּתָרְךָ. לְדִרְיָהוֹן לְקִים עָלַם. לְמַהוּי לָךְ לְאֱלֹהֵי. וּלְבִנְךָ בְּתָרְךָ:

וְנִתְּתִי לָךְ וּלְזֶרְעֶךָ אַחֲרַיְךָ אֶת אֶרֶץ מִגְרִיךָ

אֶת כָּל־אֶרֶץ כְּנָעַן לְאַחֲזַת עוֹלָם וְהִיִּיתִי לָהֶם

לְאֱלֹהִים: וְאִתִּין לָךְ. וּלְבִנְךָ בְּתָרְךָ. יָת אֶרֶע תּוֹתְבוֹתְךָ. יָת כָּל

אֶרֶעָא דְכְנַעַן. לְאַחְסַנַת עָלַם. וְאִהוּי לְהוֹן לְאֱלֹהֵי: ט וַיֹּאמֶר

אֱלֹהִים אֶל־אַבְרָהָם וְאָתָּה אֶת־בְּרִיתִי תִשְׁמֹר

אֶתָּה וּזְרַעֲךָ אַחֲרַיְךָ לְדֹרֹתֶם: וַאֲמַר יי לְאַבְרָהָם. וְאִת

יָת קִימִי תִשְׁר. אֶתָּה. וּבִנְךָ בְּתָרְךָ לְדִרְיָהוֹן: ד וְזֹאת בְּרִיתִי אֲשֶׁר

תִּשְׁמְרוּ בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין זֶרְעֶךָ אַחֲרַיְךָ הַמּוֹל

— כס"י —

עליו: ז והקמתי את בריתי. ומה היא בחוזה לארץ דומה כמי שאין לו אלוה: הברית, להיות לך לאלהים: ח לאחזת ט ואתה. וא"ו זו מוסיף על ענין ראשון אני עולם. ושם אהיה להם לאלהים, אבל הדר הנה בריתי אתה, ואתה הוי זהיר לשמרו.

תפסיר רס"ג

ביני ובינכם. ונסלך בעדך. אן
 יכיתתן מנכם כל ד'כר:
 (יא) פאדיא תכיתנון אלקלפה
 מן אבדאנכם. תציר עלאמה
 עהד ביני ובינכם: (יב) ואבן
 ת'מאניה' איאם. יכיתתן כל
 ד'כר מנכם לאגיאלכם.
 אלמולוד פי מנאזלכם.
 ואלמשתרי' לך בת'מן מן כל
 ג'ריב. אלדי' לים הו מן נסלך:
 (יג) ואד' כ'תאנה יכיתן.
 אלמולוד פי ביתך ואלמשתרי'
 לך בת'מן. ויכון עהדי. פי
 אבדאנכם עהד אלד'הר:

לכם כל-זכר: דין קימי דתטרון.
 בין מימרי וביניכון. ובין בנד בתרד:
 מגזר לכון כל דכורא: **ונמלתם**
את בשר ערלתכם והיה
לאות ברית ביני וביניכם:
 ותגזרון. ית בסרא דערלתכון. ויהי לאת
 קים. בין מימרי וביניכון: **ובן**
שמנת ימים ימול לכם
כל-זכר לדרתיכם יליד
בית ומקנת כסף מכל

בן-זכר אשר לא מזרעך הוא: ובר תמניא יומין. יגזר
 לכון. כל דכורא לדריכון. יליד ביתא. וזבין כספא מכל בר עממין.
 דלא מבנד הוא: **המול** | **ימול יליד ביתך ומקנת**
כסף והיתה בריתי בבשרכם לברית עולם:
 מגזר יגזר. יליד ביתך וזבין כסף. ותהי קימי. בבסרכון לקים עלם:
וערל | **זכר אשר לא-ימול את-בשר ערלתו**

— כ"י —

ימול לשון יפעל כמו יעשה. יאכל: י יליד
 בית. שילדתו השפחה בבית: ומקנת כסף.
 שקנאו משגלד: יג המול ימול יליד ביתך.
 כאן כפל עליו ולא אמר לשמונה ימים,
 ללמדך שיש יליד בית נמול לאחר שמנה
 ימים, כמו שמפורש במסכת שבת (דף קל"ג):
 יד וערל זכר. כאן למד שהמילה באותו
 מקום שהוא נכר בין זכר לנקבה: אשר לא

ומה היא שמירתו. (פסוק י) זאת בריתי אשר
 תשמרו המול לכם וגו': י ביני וביניכם וגו'.
 אותם של-עכשיו: ובין זרעך אחריך.
 העתידין להולד: המול. כמו להמול כמו
 שאתה אומר עשות, כמו לעשות:
 יא ונמלתם. כמו ומלתם והנו"ן בו יתרה
 ליסוד הנופל בו לפרקים, כגון נ' של-נושך
 ונ' של-נושא. ונמלתם, כמו ונשאתם, אבל

תפסיר רס"ג

יד) ואי רגל אקלף. לא יכיתן
אלקלפה מן בדנה. ינקטע ד'לך
אלרגל מן קומה. למא פסד'
עהדי : טו) תים קאל אללה
לאברהים. שרי זוגתך. לא
תסמיהא שרי. בל אסמיהא
שרה: טז) פאני אבארך פיהא.
וארזקך מנהא אבנא. ואבארך
פיה ויפון מנה אמם. ומלוך
אלשעוב מנה יכ'רגון: יז) פוקע
אברהים. עלי וגהה וצ'תך

וּנְכַרְתָּהּ הַנֶּפֶשׁ הַהוּא

מַעֲמִיָּה אֶת־בְּרִיתִי הַפֶּרֶ:

וְעַרְל דְּכוּרָא. דְּלֹא יְגַזֵּר יֵת בְּסָרָא
דְּעַרְלָתִיהָ. וַיִּשְׁתַּיְצִי. אֲנָשָׁא הַהוּא

מַעֲמִיָּה. יֵת קִימִי אֲשַׁנִּי: ס

❖ טַבְּבִירִי בִּסְפִירִי ❖ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים

אֶל־אַבְרָהָם שְׂרִי אִשְׁתְּךָ

לֹא־תִקְרָא אֶת־שְׁמִי שְׂרִי

כִּי שְׂרָה שְׁמָהּ: וְאָמַר יי לְאַבְרָהָם. שְׂרִי אִתְּךָ. לָא תִקְרִי יֵת

שְׁמָה שְׂרִי. אַרִי שְׂרָה שְׁמָה: טז) וּבִרְכַתִּי אֶתְּהָ וְגַם נָתַתִּי

מִמֶּנָּה לְךָ בֶּן וּבִרְכַתִּיהָ וְהִיִּתָּה לְגוֹיִם מַלְכֵי

עַמִּים מִמֶּנָּה יִהְיוּ: וְאַבְרָיִךְ יִתָּה. וְאַף אִתִּין מִנָּה. לְךָ בֶּר.

וְאַבְרָכְנָה וְתִהִי לְכַנְשָׁן. מַלְכִין דְּשִׁלְטִין בְּעַמְמֵיָּא מִנָּה יְהוּן: ז) וַיִּפֹּל

אַבְרָהָם עַל־פָּנָיו וַיִּצְחַק וַיֹּאמֶר בְּלִבּוֹ הֲלִבָּן

מֵאֵה־שָׁנָה יוֹלֵד וְאִם־שְׂרָה הִבַּת תִּשְׁעִים

— רס"ג —

לְכַף בְּיוֹם מִשְׁתָּה שְׁלִי־צַחַק, שְׁהִיו מְרֻנְנִים
עֲלֵיהֶם שְׁהִבְיָאוּ אֲסוּפֵי מִן הַשּׁוֹק וְאֹמְרִים
בְּנֵנוּ הוּא, וְהִבְיָאָה כָּל אַחַת בְּנָה עִמָּה
וּמְנִיקָתָה לֹא הִבְיָאָה, וְהִיא הִינִיקָה אֶת כָּלָם,
הוּא שְׁנַאֲמַר (כ"א ז) הִינִיקָה בְּנִים שְׂרָה.
בְּרֵאשִׁית רַבָּה (נג ט) רְמוּזוּ בְּמִקְצֵת: י) וַיִּפֹּל
אַבְרָהָם עַל פָּנָיו וַיִּצְחַק. זֶה תִירְגַּם אֲנִקְלוּס
וְחָדִי, לְשׁוֹן שְׁמִחָה, וְשִׁלְ־שְׂרָה לְשׁוֹן מְחוּף.
לְמַדָּת שְׁאַבְרָהָם הָאֲמִין וְשְׁמַח, וְשְׂרָה לֹא

יְמוּל. מְשִׁינִיעַ לְכָלֵל עֲנִשִׁין וּנְכַרְתָּהּ, אָבֵל
אָבִיו אִין עֲנוּשׁ עֲלֵיו פֶּרֶת אָבֵל עוֹבֵר בְּעִשָּׂה:
וּנְכַרְתָּהּ הַנֶּפֶשׁ. הוּלָךְ עֲרִירִי וּמֵת קוֹדֵם
זְמוּנו: טו) לֹא תִקְרָא אֶת שְׁמִי שְׂרִי.
דְּמִשְׁמַע שְׂרִי לִי וְלֹא לְאַחֲרִים כִּי שְׂרָה סְתָם
שְׁמָה, שְׁתָּהָא שְׂרָה עַל כָּל: טז) וּבִרְכַתִּי
אֶתְּהָ. וּמָה הִיא הַבְּרָכָה, שְׁחֻרְרָה לְנַעֲרוּתָהּ,
שְׁנַאֲמַר (לְקַמֵּן י"ג) אַחֲרֵי בְלִתִּי הִיִּתָּה לִי
עֲדָנָה: וּבִרְכַתִּיהָ. בְּהִנְקַת שְׂדִים, בְּשִׁנְצֻרְכָּה

תפסיר רס"ג

סרורא. וקאל פי נפסה. הל אבן מאיה סנה יולד. או שרה. אבנה תסעין סנה תלד: יח) פקאל אברהים בין ידי אללה. לית אסמאעיל יחיא מעה בין ידי: יט) פקאל אללה. לכן שרה זוגתך. סתלד לך אבנא. ותסמיה יצחק. ואת'בת עהדי מעה. עהד אל'הר ולנסלה בעדה:

שנה תלד: ונפל אברהם. על

אפוהי וחדוי. ואמר בלביה. הלבר מאה שנין יהא ולד. ואם שרה. הבת תשעין

שנין תליד: **ויאמר אברהם**

אל-האלהים לו ישמעאל

יחיה לפניך: ואמר אברהם קדם

י' לוי ישמעאל יתקיים קדמך:

ויאמר אלהים אבל שרה אשתך ילדת לך

בן וקראת את-שמו יצחק והקמת

את-בריתי אתו לברית עולם לזרעו אחריו:

ואמר יי. בקשטא שרה אתתך. תליד לך בר. ותקרי ית שמייה יצחק. ואקים ית קימי עמיה. לקים עלם לבנוהי בתרוהי:

כס"י

אנחנא (מ"ז ד יד) אכל בן אין לה: וקראת את שמו יצחק. על שם הצחק. ויש אומרים על שם י' נסיונות, וצ' שנה של-שרה, וחי' ימים שנמול, וק' שנה של-אברהם. והקימתי את בריתי למה נאמר, ודרי כבר כתיב (פסוק ט) ואתה את בריתי תשמור אתה ורעך וגוי אלא לפי שאומר (פסוק ז) והקמתיו וגוי, יכול בני ישמעאל ובני קטורה בכלל הקיום, תלמוד לומר והקמותי את בריתי אתו, ולא עם אחרים. ואת בריתי אקים את יצחק, למה נאמר, [אלא למד שהיה קדוש מבטן]. דבר אחר אמר ר' אבא מפאן למד קל וחומר בן הגבירה מבן האמה, כתיב (פסוק ט) כי הנה ברכתני אותו והפרייתי אותו והרביתי אותו, זה ישמעאל וקל וחומר ואת בריתי אקים את יצחק: **את בריתי.** ברית המילה תהא מסורה לזרעו של-יצחק:

האמינה ולגלגה. וזהו שהקפיד הקדוש ברוף הוא על שרה ולא הקפיד על אברהם: **הלבן.** יש תמידות שהן קימות כמו (ט"ז ט כז) הנגלה נגליתי, (ט"ז טו כז) הראה אתה, אף זו היא קימת, ופך אמר בלבו הנעשה חסד זה לאחר מדה שהקדוש ברוף הוא עושה לי: **ואם שרה הבת תשעים שנה.** היתה כדאי לילד. ואף על פי שדורות הראשונים היו מולדין בני חמש מאות שנה, בימי אברהם נתמעטו השנים כבר ובא תשות כח לעולם, וצא ולמד מעשרה דורות שמנח ועד אברהם שמיירו תולדותיהן בני ששים ובני שבעים: **יש לו ישמעאל יחיה.** הלואי שיהיה ישמעאל, איני כדאי לקבל מתן שכר בזה: **יחיה לפניך.** יחיה ביראתך, כמו (פסוק ו) התהלך לפני, פלח קדמי: **יש אבל.** לשון אמתת דברים, וכן (לקמן טז כ) אבל אשמים

תפסיר רס"ג

כ) ופי אסמאעיל קוד שפעתך. האנא מבארך פיה. ואנמיה ואכת'רה ג'דא ג'דא. אתעי עשר שריפא יולד. ואגעל מנה אמה כפירה: כא) ועהדי את'פתה מע יצחק. אלד'י תלדה לך שרה פי מת'ל הד'א אלוקת. מן אלסנה אלקאבלה: כב) פלמא פ'רג' מן מכ'אטבתה ארתפע נור אללה ען אברהים: כג) פאכ'ד' אברהים אסמאעיל אבנה. וגמיע אלמולודין פי מנזלה. ואלמשתראין בת'מן. כל רגל מן אהל בית אברהים.

וְלִישְׁמַעֲאֵל שְׁמַעְתִּיךָ
הִנֵּה | בְּרַכְתִּי אֹתוֹ
וְהַפְּרִיתִי אֹתוֹ וְהִרְבִּיתִי
אֹתוֹ בְּמֵאד מְאֹד שְׁנַיִם-
עָשָׂר נְשִׂאִים יוֹלִיד וְנָתַתִּיו
לְגֹזֵי גְדוֹל: וְעַל יִשְׁמַעֲאֵל קַבִּילִית
צְלוֹתְךָ. הֵא בְּרִיכִית יְתִיה. וְאַפִּישִׁית
יְתִיה. וְאַסְגִּיתִי יְתִיה לַחֲדָא לַחֲדָא. תְּרִי
עֶסֶר רַבְרַבִּין יוֹלִיד. וְאַתְנַנְיָה לְעַם סְגִי:
וְאֶת-בְּרִיתִי אֶקִּים אֶת-

יִצְחָק אֲשֶׁר תֵּלֵד לְךָ שָׂרָה לְמוֹעֵד הַזֶּה בַּשָּׁנָה
הָאַחֲרָת: וְיֵת קִימִי אֶקִּים עִם יִצְחָק. דתלד לך שרה לזמנא הדין.
בַּשָּׂתָא אַחְרָנְתָא: כב) וַיְכַל לְדַבֵּר אֹתוֹ וַיַּעַל אֱלֹהִים
מֵעַל אַבְרָהָם: וְשִׁיעִי לְמַלְלָא עַמִּיָּה. ואסתלק יקרא דיין מעלווהי
דאברהם: כג) וַיִּקַּח אַבְרָהָם אֶת-יִשְׁמַעֲאֵל בְּנוֹ וְאֶת
כָּל-יְלִידֵי בֵיתוֹ וְאֶת כָּל-מִקְנֵת כֶּסֶףוֹ כָּל-זָכָר
בְּאַנְשֵׁי בֵּית אַבְרָהָם וַיִּמַּל אֶת-בְּשָׂר עַרְלָתָם
בְּעֵצִם הַיּוֹם הַזֶּה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהִים:

— כס"י —

כ שנים עשר נשיאם. בעננים יכלו כמו היום. בו ביום שנצטודה ביום ולא בלילה, לא (משלי כה יד) נשיאים ורוח: כב מעל אברהם. נתיירא לא מן הגוים ולא מן הלצנים, ושללא לשון נקיה הוא כלפי שכינה, ולמדנו שהצדיקים מרפבתו של מקום: כג בעצם לא הנחנדהו למול ולקיים מצותו של מקום:

תפסיר רס"ג

פְּכִיתָן אֱלֻקְלָפָה מִן אַבְדָּאנָהם.
 פִּי דִיאַת דְּלִךְ אֱלִיּוֹם. כְּמָא
 אַמְרָה אֱלֹהִים: כַּד) וּפְאֵן
 אַבְרָהִים. אַבְן תַּסַּע וְתַסְעִין
 סְנָה. חִין כִּיתָן אֱלֻקְלָפָה מִן
 בְּדִנָּה: כַּה) וְאַסְמָאֲעִיל אַבְנָה.
 אַבְן תְּלִיתִי' עֶשֶׂר סְנָה. חִין
 כִּיתָן אֱלֻקְלָפָה מִן בְּדִנָּה:
 כו) פִּי דִיאַת דְּאֵלְךְ אֱלִיּוֹם.
 אַכְתָּתָן אַבְרָהִים. וְאַסְמָאֲעִיל
 אַבְנָה: כז) וְכָל רְגַל פִּי
 מְנֻזָּה אֱלֻמֻּלוּד פִּי בֵיתָה.
 וְאַלְמֻשְׁתָּרִי בְּתִימֹן מִן כָּל
 גְּרִיב אַכְתָּתָנוּ מַעָּה:

וּדְבַר אַבְרָהָם יָת יִשְׁמַעְאֵל בְּרִיָּהּ. וְיָת
 כָּל יְלִידֵי בֵיתָהּ וְיָת כָּל זְבִינֵי פְסִיָּהּ.
 כָּל דְּכוּרָא. בְּאַנְשֵׁי בֵית אַבְרָהָם. וְגִזְר
 יָת בְּסָרָא דְעַרְלַתְהוֹן. בְּכַרְן יוֹמָא הָדִין.
 כְּמָא דְמַלִּיל עַמִּיָּה יי: כַּד **וְאַבְרָהָם**
בֶּן־תְּשַׁעִים וְתֵשַׁע שָׁנָה
בְּהַמְלוֹ בְּשַׂר עָרְלָתוֹ: וְאַבְרָהָם.
 בְּרַ תְּשַׁעִין וְתֵשַׁע שָׁנִין. כַּד גִּזַּר בְּסָרָא
 דְעַרְלַתְהִיָּה: **מַפְעִיר** כַּה **וְיִשְׁמַעְאֵל**
בְּנוֹ בֶּן־שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה
בְּהַמְלוֹ אֵת בְּשַׂר עָרְלָתוֹ:
 וְיִשְׁמַעְאֵל בְּרִיָּהּ. בְּרַ תְּלַת עַסְרֵי שָׁנִין. כַּד גִּזַּר. יָת בְּסָרָא דְעַרְלַתְהִיָּה:
 כַּד **בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה נִמּוֹל אַבְרָהָם וְיִשְׁמַעְאֵל**
בְּנוֹ: בְּכַרְן יוֹמָא הָדִין. אַתְּגִזַּר אַבְרָהָם. וְיִשְׁמַעְאֵל בְּרִיָּהּ:
 כַּד **וְכָל־אֲנָשֵׁי בֵיתוֹ יִלְיָד בְּיָת וּמְקַנַּת־כֶּסֶף**
מֵאֵת בֶּן־נְכַר נִמְלוּ אֹתוֹ: וְכָל אֲנָשֵׁי בֵיתָהּ יִלְיָדוּ בֵיתָא.

וזבני פספא מן בני עממיא. אתגזרו עמיה: פ פ פ

קכו פיסוקים סימן מכנדבי

כש"י

וּמָל. לְשׁוֹן וּפְעַל: כַּד בְּהַמְלוֹ. בְּהַפְעֵלוֹ. כְּמוֹ
 (ז) בְּהַבְרָאָם: כַּכּ בְּהַמְלוֹ אֵת בְּשַׂר
 עָרְלָתוֹ. בְּאַבְרָהָם לֹא נֹאמַר אֵת, לְפִי שְׁלֹא
 הָיָה חֶסֶר אֵלָא חֲתוּף בְּשַׂר, שְׂכַבְר נְתַמְעַף עַל
 יְדֵי תְשֻׁמִישׁ. אַבְל יִשְׁמַעְאֵל שְׁהִיָּה יֶלֶד הַזֶּה וְהוֹזַק
 זֶלֶק הַדְּקוּק: כַּד נִמְלוּ אֹתוֹ. הַמ"ם דְּגוּשָׁה בַעֲבוּר נו"ן הַנִּפְעַל (מַהֲרִי"ב):

לְחֲתוּף עָרְלָה וְלְפְרוּעַ הַמִּלְחָה, לְכַף נֹאמַר בּו
 אֵת: כו בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה. שְׁמֹלְאוֹ לְאַבְרָהָם
 תְּשַׁעִים וְתֵשַׁע שָׁנָה וְלִישְׁמַעְאֵל שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה
 שָׁנִים נִמּוֹל אַבְרָהָם וְיִשְׁמַעְאֵל בְּנוֹ:
חַסְלַת פְּרַשְׁתָּ לָךְ לָךְ

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בְּנְבִיאִים טוֹבִים. וְרָצָה
בְּדְבָרֶיךָ, הַנְּאֻמִּים בְּאֵמֶת. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה,
בְּמֹשֶׁה עַבְדּוֹ, וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבְנְבִיאֵי, הָאֵמֶת וְהַצְדִּיק: (אמ)

הפטרה דלך לך

בישעיה סימן מ

וְאֵל-מִי תִדְמִיּוּנִי וְאִשׁוּהָ יֹאמֶר קְדוֹשׁ: וּלְמִן תִּדְמֹז קְדָמִי,
וְתִשׁוּזָן. יִימַר, קְדִישָׁא: ב שְׂאוּ-מָרוֹם עֵינֵיכֶם וּרְאוּ מִי-
בָרָא אֱלֹהֵי הַמּוֹצִיא בְּמִסְפָּר עֲבָאִם לְכֻלָּם בְּשֵׁם יְקָרָא
מֶרֶב אוֹנִים וְאִמְיִן פֶּחַ אִישׁ לֹא נֶעְדָּר: זְקוּפוּ לְרוּמָא עֵינֵיכֶן
וַחֲזוּ לְמַדְחַל, קְדָם מִן דְּבָרָא אֱלִין. דְּאִפִּיק בְּמִנְיָן, חִילֵי שְׂמִיָּא. לְכַלְהוֹן,
בְּשִׁמְהֵן קְרִי. מְסַגֵּי גְבוּרָן, וְתַקּוּף חִילָּ. חַד מְסַדְרִיהָ, לֹא מֵתַעֲכַב: ג לְמָה
תֹּאמַר יַעֲקֹב וְתִדְבֵּר יִשְׂרָאֵל נִסְתַּרְהָ דְרַבִּי מִיְהוּהָ
וּמֵאֱלֹהֵי מִשְׁפְּטֵי יַעֲבֹד: לְמָא תִימַר, יַעֲקֹב. וְתַמְלִיל, יִשְׂרָאֵל.
מִשְׁמַרָא אוֹרְחֵי, מִן קְדָם יִי. וּמִן קְדָם אֱלֹהֵי, דִּינֵי יַעֲדֵי: ד הֲלוֹא יִדְעַת
אִם-לֹא שְׂמַעַתְּ אֱלֹהֵי עוֹלָם | יְהוּהָ בּוֹרָא קַצּוֹת הָאָרֶץ
לֹא יִיעַף וְלֹא יִיגַע אֵין חֶקֶר לְתַבּוּנָתוֹ: הֲלֹא יִדְעַתָּא, אִם לֹא
שְׂמַעַתָּא. אֱלֹהֵי עֲלָמָא יִי, דְּבָרָא יְסוּדֵי אַרְעָא. לֹא בְעַמְל, וְלֹא בְלִיאָן.
לִית סוּף, לְסַכְלָתְנֹתִיהָ: וְנִתְּן לִיעַף פֶּחַ וְלֵאֵין אוֹנִים עֲצֻמָּה
יְרַבָּה: זְהִיב לְצַדִּיקָא דְמִשְׁלַחֵן לְפַתְגְּמֵי אוֹרִיתִיהָ, חֲכַמָּא. וְלַדְלִית
לְהוֹן תַּקּוּף, נְכַסִּין מְסַגֵּי: וְיַעֲפּוּ נְעָרִים וְיַגְעוּ וּבַחֲוָרִים כְּשׁוֹל
יְכַשְׁלוּ: וְיִשְׁתַּלְּחוּן עוֹלִימִין חֲבִיבִין, וְיִלְאוּן. וְרוּקֵי רְשִׁיעֵיָא, אַתְקַלָּא
יִתְקַלּוּן: וְקוּי יְהוּהָ יַחֲלִיפוּ כֹחַ יַעֲלוּ אֲבַר פְּנִשְׁרִים יְרוּצוּ
וְלֹא יִגְעוּ יִלְכוּ וְלֹא יַעֲפוּ: וְדַסְבְּרוּ לְפָרְקָנָא דִּיִּי יִתְפַּנְשׁוּן מִבִּינֵי
גְלוּתְהוֹן, וְיִסְפּוּן חִיל. וְיִתְחַדְתּוּן לְעוֹלִימוֹתְהוֹן כְּצֻמוֹת, דְּסָלִיק עַל גְּדַפֵּי

נשרין. ירהטון, ולא ילאון, יחבון, ולא ישתלהון: ה החרישו אלי
 איים ולאמים יחליפו כח יגשו אז ידברו יחדו למשפט
 נקרבה: אציתו למימרי נגון, ומלכון, ייספן חיל. יתקרבו, בכין
 ימללון, כחדא, לדינא נתקרב: ט מי העיר ממזרח צדק
 יקראהו לרגלו יתן לפניו גוים ומלכים ירד יתן כעפר
 חרבו כקש נדר קשתו: מן איתי בגלאי ממדנחא, אברהם בחיר
 צדקא. בקשוט, קרביה לאתריה. מסר קדמוהי עממין, ומלכין תבר.
 רמא כעפרא קטילין, קדם חרביה, כקשא רדפנון, קדם קשתיה:
 י ירדפם יעבור שלום ארח ברגליו לא יבוא: רדפנון, עדא
 שלם. חלת אורח ברגלוהי, לא עלת: יא מי-פעל ועשה קרא
 הדרות מראש אני יהוה ראשון ואת-אחרנים אני-הוא:
 מן אמר אלין, קים אמר ועבד. דסדר דריא, מלקדמין. אנא יי ברית
 עלמא מבראשית אף עלמי עלמא, דילי אנון, ובר מני, לית אלה:
 יב ראו איים ויראו קצות הארץ יחרדו קרבו ויאתיון:
 חזו נגותא, וידחלון. דבסיפי ארעא, יזועון, יתקרבו, וייתון: יג איש
 את-רעהו יעזרו ולאחיו יאמר חזק: גבר ית חבריה, יסעדון,
 ולאחיהי, יימר תקף: יד ויחזק חרש את-צרף מחליק פטיש
 את-הולם פעם אמר לדבק טוב הוא ויחזקהו במסמרים
 לא ימוט: הלא יפחתון בעובדיהון דמתקיף נגרא, עם קינאה. מחי
 בפטישא, עם דמטפח בקרנסא זמנא. אמר על דבקא, תקין הוא,
 ומתקיף ליה במסמרי, דלא יעטלי: טו ואתה ישראל עבדי
 יעקב אשר בחרתיך זרע אברהם אהבי: ואת, ישראל עבדי.
 יעקב, דאתרעיתי כך, זרעיה, דאברהם רחמי: טז אשר החזקתיך

זולק הדקדוק: כקש נדר. הדל"ת קמץ, וכ"ה במוסרה ומסיר עלה תלת:

שמון דבור (ט) קרבן. הקמץ חטף ולכן השוא שברי"ש נח.

מקצות הארץ ומאציליה קראתיך ואמר לך עבדי-
אתה בחרתיך ולא מאסתיהך: דקריבתך, מזרעית ארעא.
וממלכותא, בחרתך. ואמרית לך, עבדי אתך אתרעיתי בך, ולא ארחקנך:
א-ל-תירא כי עמד-אני אל-תשתע כי-אני אל-היך
אמצתיך אף-עזרתיהך אף-תמכתיהך בימין עדקיי: לא
תדחל, ארי בסעדך מימרי. לא תתבר, ארי אנא אלהך. אתקפנד, אף
אסעדנד. אף אחדנד, בימין קשטי: יח הן יבשו ויכלמו כל
הנחרים בך יהיו כאין ויאבדו אנשי ריבך: הא יבהתון,
ויתפנעון. כל עממיא, דהוו מתגרן בך. יהון כלמא וייבדון, אנש דינד:
תבקשם ולא תמצאם אנשי מצתך יהיו כאין וכאפס
אנשי מלחמתך: תבעינון, ולא תשבחנון. לאנש, מצותך. יהון
כלמא, וכלא מדעם גברין דהוו מתגרן, למעבד עמד קרב: ב כי אני
יהוה אלהיך מחזיק ימינך האמר לך אל-תירא אני
עזרתיהך: ארי אנא. יי אלהך, מתקיף ימינד. דאמרית לך, לא תדחל,
מימרי בסעדך: כא אל-תיראי תולעת יעקב מתי ישראל
אני עזרתיהך נאם-יהוה וגאלך קדוש ישראל: לא תדחלון,
שבטיא דבית יעקב. זרעיתא, (יג זרעיתא) דבית ישראל. מימרי
בסעדכון, אמר יי ופריקכון, קדישא דישראל: כב הנה שמתיך
למורג חרוץ חדש בעל פיפיות תדוש הרים ותדק
וגבעות פמץ תשים: הא שויתכון. למורג, תקיף חדת.
מלי, סמפורין. תקטיל בעממיא, ותשיצי, ומלכותא, פמוצא תשוי:
כג תזרם ורוח תשאם וסערה תפיץ אתם ואתה תגיל
ביהוה בקדוש ישראל תתהלל: תדרינון, ורוחא תטולנון.

זלק הדקדוק: ט מקצות. אין בקו"ף דגש גם בירושלמיים (והשוא נח) יי אל-תשתע. התי"ו
קמץ גם בירושלמיים:

ומימרי בעלעולא לקשא, יבדר יתהון. ואת, תבוע במימרא דיין.
 בקדישא דישראל, תשתבח: בר העניימ והאביונים מבקשים
 מים ואין לשונם בצמא נשתה אני יהוה אענם אלהי
 ישראל לא אעזבם: ענותניא וחיכינא. דמחמדין לא לפנא הא
 כצהיא למיא, ולא משכחין. רוחהון, בסגופא משלהיא. אנה יי, אקביל
 צלותהון. אלהא דישראל, לא ארחיקנון:

(גאלנו יהוה צבאות שמו קדוש ישראל:)

(פרקנא. יי צבאות, שמייה, קדישא, דישראל:)

על דא יתברך וישתבח, שמא רבא קדישא. די לעילא, חיא וקימא. מברך הוא לעלם,
 ולעלמי עלמיא:

ירא

דדו
 לנחת שבת
 ושני וחמישי

יח = וירא אליו יהוה
 באלני ממרא והוא ישב
 פתח האהל פחם היום:
 ואתגלי ליה יי. במישרי ממרא. והוא.
 יתיב בתרע משפנא פמיחם יומא: = וישא עיניו וירא

תפסיר רס"ג

יח א) ותגלי ליה אלה. פי מרג'
 ממרא. והו גאלס עלי באב
 אלכ'בא ענד חמא אלנהאר:
 ב) פרפע עינאה וראי.

— כס"י —

הוא שב ואני אעמד, ואתה סימן לבניך.
 שעתיד אני להתיצב בעדת הדיינין והן
 יושבין, שנאמר (תהלים פג ב) אלהים נצב
 בעדת אל: פתח האהל. לראות אם יש
 עובר ושב ויכניסם בביתו: פחם היום.
 הוציא הקדוש ברוך הוא חמה מנרתיקה

יח 6 וירא אליו. לבקר את החולה. אמר
 רבי חמא בר חנינא יום שלישי למילתו ה'ה.
 ובא הקדוש ברוך הוא ושאל בשלומו:
 באלוני ממרא. הוא שנתן לו עצה על
 המילה, לפיכך נגלה עליו בחלקו: ישב. ישב
 כתיב, בקש לעמוד, אמר לו הקדוש ברוך